

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મેસર્સ શ્યામા ચરણ અગરવાલા એન્ડ સન્સ

'વિ.

ભારત સંઘ

જુલાઈ ૧૫, ૨૦૦૨

[ડી.પી. મોહાપાત્રા અને પી. વેંકટરામા રેડ્ડી, ન્યાયમૂર્તી]

લવાઈ અધિનિયમ, ૧૯૪૦—કલમ ૩૯—લવાઈ અધિકારી નિર્ણય—
અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપની વ્યાપ્તિ—બાંધકામના કામ માટે પક્ષકારો દ્વારા
કરારમાં પ્રવેશ કરવો—વિવાદો લવાઈ અધિકારી સમક્ષ સંદર્ભિત કરાયા—
લવાઈ અધિકારી દ્વારા દાવાને સ્વીકારીને નિર્ણય આપવો—નિર્ણયને
અદાલતનો નિયમ બનાવવામાં આવ્યો—વડી અદાલત દ્વારા દાવાઓ
આંશિક રીતે મંજૂર કરાયા—તેનું ઔચિત્ય.

અપીલકર્તા-ઠેકેદારો અને પ્રતિવાદીઓ વચ્ચે નિશ્ચિત બાંધકામ કામ માટે કરાર થયો હતો. કામ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો ઊભા થયા. તે વિવાદો લવાદ માટે મોકલવામાં આવ્યા. અપીલકર્તા-ઠેકેદારોએ સ્થાનિક સ્ત્રોતોના સ્થાને બાહ્ય સ્ત્રોતોના ક્ષરોથી પથ્થરની કપચી ખરીદવાના કારણે થયેલા વધારાના ખર્ચની પરતફેર; સોફ્ટ/વિખરાયેલા પથ્થર/લેટરાઈટ પથ્થર સિવાયના પથ્થરનો સામનો કરતાં થયેલી ખોટકામ બાબત; તેમજ પ્રતિબંધિત વિસ્તારમાં કામ કરવા બદલ થયેલા વધારાના ખર્ચની પરતફેરનો દાવો કર્યો. લવાદ અધિકારીએ દાવાઓ સ્વીકારીને ચુકાદો આપ્યો. સિવિલ ન્યાયાધીશે તે ચુકાદાને અદાલતનો નિયમ બનાવ્યો. તેનાથી વ્યથિત થઈ પ્રતિવાદીએ લવાદ અધિનિયમ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૩૯ હેઠળ અપીલો દાખલ કરી. વડી અદાલતે અપીલો આંશિક રીતે મંજૂર કરી. તેથી આ વર્તમાન અપીલો છે.

અપીલકર્તા-ઠેકેદારોએ દલીલ કરી કે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલોનો નિર્ણય કરતી વખતે અને દાવો ક્રમાંક ૨ અને ૩ અંગેના લવાદ અધિકારીના નિર્ણયને રદ કરતી વખતે, વડી અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૩૯ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓનો અતિરેક કર્યો હતો. વધુમાં, એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી કે, ભલે એવું માન્ય માનીએ કે વડી અદાલતે કરારની સંબંધિત શરતોનું મધ્યસ્થે ગેરઅર્થઘટન કર્યું હોવાનું માન્યું હોય, તો પણ તે માટે

નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ખુલ્લો નહોતો, કારણ કે નિર્ણયના મુખપૃષ્ઠ પર પ્રગટ થતી કાયદાની કોઈ ભૂલ નહોતી અને કરારની શરતોના અર્થઘટન સંબંધિત મુદ્દો લવાદ અધિકારીના અધિકારક્ષેત્રમાં આવતો હતો.

પ્રતિવાદીએ દલીલ કરી હતી કે દાવો ક્રમાંક ૧ ના એક ભાગ તથા દાવો ક્રમાંક ૨ અને ૩ સંબંધિત લવાદકર્તાનો નિર્ણય કરારમાં નિર્ધારિત વિશિષ્ટ શરતોના વિરુદ્ધ હતો અને તેથી સ્પષ્ટપણે ભૂલભર્યો તથા અનાવશ્યક હતો. વધુમાં એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે લવાદકર્તા કરારજન્ય સત્તાવાળું પ્રાધિકરણ હોવાથી તે કરારમાં રહેલી સંબંધિત શરતોની અવગણના કરી શકતો નથી અને કરારની શરતોની મર્યાદાથી પર જઈ શકતો નથી.

અપીલોનો નિકાલ કરતાં, અદાલતે

ઠેરવ્યું: ૧.૧, વડી અદાલતે પંચના નિર્ણયંલો હસ્તક્ષેપ કરતાં તેની અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા લાંઘી નહોતી અને નિર્ણયો રદ કરવા માટે તેમાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં પણ નિષ્ફળ ગઈ નહોતી. વડી અદાલતનો અભિગમ જૂના અધિનિયમ હેઠળ પંચના નિર્ણયંલો હસ્તક્ષેપની વ્યાપ્તિનું શાસન કરતા સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોના વિરોધમાં હોવાનું કહી શકાય નહિ. કરાર માત્ર સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી જ પથ્થરની કપચી અને પથ્થરનો મેટલ વાપરવાનો વિચાર કરે છે કે કેમ તે પ્રશ્ન અંગે, સંબંધિત કલમમાં પુરવઠાના સ્ત્રોત વિશે મૌન

હોવાથી, પંચે ચુકિતપૂર્ણ રીતે સંભવિત એવો અભિપ્રાય સ્વીકાર્યો હતો એવું કહી શકાય, અને તેથી દાવા દાખલ કરવાની તારીખ સુધી સાઈટ પર લાવવામાં આવેલ પથ્થરની કપચી/પથ્થરના મેટલના જથ્થા સુધીના મુદ્દે વડી અદાલતે નિર્ણય રદ કરવાની ના પાડી તે યોગ્ય છે.

(૧૭૨-ડી, ઈ; ૧૭૩-એફ, જી]

૧.૨. ભવિષ્યકાળ સંબંધિત હદ સુધીનો એવોર્ડ, એટલે કે દાવા-નિવેદન દાખલ થયાની તારીખ પછીના સમયગાળાને લગતા ભાગમાં, વડી અદાલતે એવોર્ડ રદ કર્યો, કારણ કે એવો દાવો સંદર્ભની શરતોનો ભાગ બનતો ન હતો, અને પથ્થરની કપચી સંબંધિત ભવિષ્યનો દાવો બજારની પરિસ્થિતિઓ તથા અછત ચાલુ રહી કે કેમ તે સહિતના વિવિધ પરિબલોને આધીન રહેશે. લવાદ કલમમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કરારના પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદો (અપવાદરૂપ બાબતો સિવાય) લવાદ માટે મોકલી શકાય છે. ઠેકેદારે ભવિષ્યકાળ સંબંધિત દાવો પણ કર્યો હતો. લવાદ અધિકારીની નિમણૂક કરનાર દસ્તાવેજ દર્શાવે છે કે લવાદ અધિકારીને પક્ષકારો વચ્ચે ઉદ્ભવેલા વિવાદોનો નિર્ણય કરવો જરૂરી હતો. એવો ઠરાવ કરવો શક્ય નથી કે દાવો ક્રમાંક ૧, જેટલો તે ભવિષ્યકાળના તે સમયગાળાને સંબંધિત છે જેમાં કરારનું કામ ચાલુ રહ્યું, તે સંદર્ભની સીમાથી બહાર છે અથવા લવાદ કલમના વ્યાપની બહાર છે. લવાદનો હેતુ પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદોનો નિકાલ કરવો અને વધુ દાવાદારી ટાળવી છે. વડી અદાલતે જે રીતે લવાદના વ્યાપને મર્યાદિત કર્યો તે માટે કોઈ કાનૂની

ન્યાયસંગતતા નથી. વડી અદાલતનું એ અવલોકન કે ભવિષ્ય માટેની પરિસ્થિતિઓ સમાન ન પણ હોઈ શકે અને તેથી લવાદ અધિકારી ભવિષ્યકાળ માટે એવોર્ડ આપવા સક્ષમ ન હતો, તે માત્ર આ સરળ કારણસર સમર્થન પામી શકતું નથી કે વધારાનો દર ફક્ત સ્થાનિક સ્ત્રોતો સિવાયના સ્ત્રોતોમાંથી લાવવામાં આવેલી જથ્થાની બાબતમાં જ લાગુ પડશે. પ્રતિવાદીનો ક્યારેય એવો કેસ રહ્યો નથી, લવાદ અધિકારી સમક્ષ હોય કે વડી અદાલત સમક્ષ હોય અથવા આ અદાલત સમક્ષ પણ, કે દાવા-નિવેદન દાખલ થયાની તારીખ પછી પરિસ્થિતિમાં ફેરફાર થયો હતો અને પથ્થરની કપચી સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી અથવા અન્ય રીતે ઓછી દરે પ્રાપ્ત થઈ શકતી હતી. તેથી, દાવો ક્રમાંક ૧ સંબંધે કોઈ પણ બાબતમાં વડી અદાલતે એવોર્ડમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ હતો. [૧૭૨-એચ; ૧૭૩-એ-ડી, જી, એચ; ૧૭૪-એ]

૧.૩. અન્ય બે દાવાઓ અંગે, વડી અદાલતના ચુકાદાનું અવલોકન કરતાં અને સંબંધિત કલમોનું વિચાર કરતાં, આ બાબત પ્રત્યે અપનાવવામાં આવેલા અભિગમમાં તે ચુકાદો કોઈ ગંભીર ભૂલથી પીડિત નથી. દાવો ક્રમાંક ૨ અંગે, યદ્યપિ વડી અદાલત દ્વારા એવો અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે મધ્યસ્થે સ્તરોના વર્ગીકરણને નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં અતિશય રસ લીધો, તે ન્યાયસંગત ન પણ હોય, તો પણ મધ્યસ્થે સ્વીકારેલો અભિપ્રાય કદી પણ ચુક્તિસંગત રીતે સંભવિત અભિપ્રાય નથી અને હકીકતમાં તેણે સંબંધિત કલમોમાંની એકની અવગણના કરી હતી, એવું ઠરાવવામાં વડી અદાલત

સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત હતી. લવાદ અધિકારી પથ્થરની કઠિનતાને કારણે છેણીકામ કરવું પડ્યું હતું, તે હકીકતથી પ્રભાવિત થઈ ગયો હતો અને કરારકર્તાને જેનો સામનો કરવો પડ્યો તે કરારમાં ઉલ્લેખિત લેટરાઈટ પથ્થર સિવાયની કોઈ વસ્તુ હતી, એવો નિષ્કર્ષ નોંધવાનો તેણે પસંદ કર્યો નહોતો. અન્ય દાવા અંગે, મધ્યસ્થે ફરીથી કરારની સંબંધિત કલમોની અવગણના કરી અને વિસ્તારમાં અમલમાં મૂકવામાં આવેલા કેટલીક સુરક્ષા વ્યવસ્થાઓના કારણે સ્થળ મર્યાદિત બની ગયું હતું, એવો તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષ આપ્યો. આ દાવા સંબંધે આપવામાં આવેલ રકમનો ચુકાદો સ્પષ્ટપણે કરારની શરતોની બહારનો છે. તેથી, આ મુદ્દે વડી અદાલતે તે ચુકાદાને યોગ્ય રીતે રદ કર્યો. [૧૭૪-બી-ઈ]

ઓરિસ્સા રાજ્ય વિ. બી.એન. અગરવાલા, [૧૯૮૭] ૨ એસ.સી.સી. ૪૭૯; કોઈમ્બતૂર જિલ્લા પોડુ થોડિલ્લર સંગમ તેના સચિવ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વિત વિ. બાલાસુબ્રમણિયા ફાઉન્ડ્રી અને અન્ય, [૧૯૮૭] ૩ એસ.સી.સી. ૭૨૩; દિલ્લી મહાનગરપાલિકા વિ. એમ/એસ. જગન નાથ અશોક કુમાર અને અન્ય એક, [૧૯૮૭] ૪ એસ.સી.સી. ૪૮૭; એમ/એસ. સુદર્શન ટ્રેડિંગ કો. વિ. કેરળ સરકાર અને અન્ય એક, [૧૯૮૮] ૨ એસ.સી.સી. ૩૮; સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિ. વિ. જે.સી. બુધરાજા, ગવર્નમેન્ટ એન્ડ માઈનિંગ કોન્ટ્રાક્ટર [૧૯૯૯] ૮ એસ.સી.સી. ૧૨૨; ગ્રિડ કોર્પોરેશન ઓફ ઓરિસ્સા લિ. અને અન્ય એક વિ. બાલાસોર ટેકનિકલ સ્કૂલ, [૨૦૦૦] ૯ એસ.સી.સી. ૫૫૨;

એન. ચેલ્મપ્પન વિ. સેકી., કેરળ એસ.ઈ.બી., [૧૯૭૫] ૧ એસ.સી.સી. ૨૮૯
અને ઇન્ડુ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ ટેક્સટાઇલ્સ લિ. વિ. દિલ્હી ડેવલપમેન્ટ
ઓથોરિટી, [૨૦૦૧] ૫ એસ.સી.સી. ૬૯૧, નો સંદર્ભ લેવાયો.

દીવાની મૂળ અધિકારક્ષેત્ર : દીવાની અપીલ નં. ૪૦૪૦-૪૧ ઓફ ૨૦૦૨.

ગોવા સ્થિત બોમ્બે વડી અદાલતના આર્બિટ્રેશન અધિનિયમ નં. ૨/૯૬ અને
૩/૯૬ માં તા. ૨૯.૨.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સી.એ. નં. ૪૦૪૩-૪૪ ઓફ ૨૦૦૨.

અપીલકર્તાઓ તરફથી વી.એ. મોહતા, પ્રશાંત કુમાર, સુશ્રી ત્રિવેણી
પોટેકર, અરુણેશ્વર ગુપ્તા.

અનૂપ જી. ચૌધરી, સુશ્રી કિરણ ભારદ્વાજ, સી. રાધાકૃષ્ણન, અજય શર્મા અને
બી.વી. બલરામ દાસ પ્રતિવાદી તરફથી.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો હતો

ડી.પી. મોહાપાત્રા, ન્યાયાધીશ.

૧. તમામ એસએલપીઓમાં અનુમતિ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. આ અપીલો ગોવા ખાતેની બોમ્બે વડી અદાલતના તા. ૨૯/૦૨/૨૦૦૦ના ચુકાદા સામે દાખલ કરવામાં આવી છે. ખરેખર, વિવાદના બંને પક્ષોએ વડી અદાલતના ચુકાદાને પડકારતાં અપીલો દાખલ કરી છે.

૩. એમ/એસ. શ્યામા ચરણ અગરવાલા એન્ડ સન્સ (આગળથી જેને 'હેકેદાર' તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે) ને ભારત સંઘ દ્વારા (ટૂંકમાં 'યુ.ઓ.આઈ.'), ચીફ એન્જિનિયર (નેવી), કોચિન નેવલ બેઝ મારફતે, કરાર ક્રમાંક સી.ઈ.સી.-/ગોવા-૧૨ ઓફ ૧૯૯૦-૯૧ હેઠળ, ગોવા નેવલ એરિયા, વરુણાપુરી, મંગોર હિલ, વાસ્કો-દા-ગામા ખાતે ૮૦ એમ.સી.પી.ઓઝ/સી.પી.ઓઝ/૮૦ પીઓઝ અને ૧૬ સેઈલર્સ માટેના વૈવાહિક આવાસોના બાંધકામનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હતું. રૂપિયા ૨,૬૨,૪૪,૦૫૭-૯૪ માટેનું કાર્યઆદેશ પત્ર ક્રમાંક ૮૩૧૯/૪૩/ઈ-૮, તારીખ ૨૦-૭-૧૯૯૦ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. કાર્યની શરૂઆતની તારીખ ૧૬-૮-૧૯૯૦ હતી અને કાર્ય ૧૫-૧૧-૧૯૯૧ સુધી પૂર્ણ કરવાનું હતું.

૪. એ જ કોન્ટ્રાક્ટરને અન્ય કરાર ક્રમાંક સીઈસી.-/ગોવા/૪૦ ઓફ ૧૯૯૧-૯૨ દ્વારા ગોવા ખાતે એમસીઓઝ/સિપીઓઝ અને જીસીઓઝ માટે વિવાહિત રહેઠાણના બાંધકામનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું. કામનો આદેશ પત્ર ક્રમાંક ૮૩૦૫/૮૮/ઈ-૮, તારીખ ૫-૨-૧૯૯૨ દ્વારા આપવામાં

આવ્યો હતો. કામ શરૂ કરવાની તારીખ ૨૪-૨-૧૯૯૨ હતી અને કામ ૨૩-૨-૧૯૯૪ સુધી પૂર્ણ થવાનું હતું.

૫. કામ પૂર્ણ થઈ શકે તે પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચે કેટલીક મતભેદો/વિવાદો ઊભા થયા. કરારની સામાન્ય શરતોની કલમ (૭૦) હેઠળ તમામ વિવાદો [(તે વિવાદોને છોડીને, જેમના વિષે સીડબ્લ્યુઈ (કમાન્ડર વર્ક્સ એન્જિનિયર) અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિનો નિર્ણય કરાર મુજબ અંતિમ અને બાંધકારીરૂપ હોવાનું વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હોય)] કરારના કોઈપણ એક પક્ષકાર દ્વારા બીજા પક્ષકારને લેખિત નોટિસ આપ્યા પછી, ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલ સત્તાધિકારી દ્વારા નિયુક્ત થનાર એક એન્જિનિયર અધિકારીના એકમાત્ર લવાદને મોકલવામાં આવશે. ઉક્ત કલમમાં આગળ એમ પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે, જ્યાં સુધી બંને પક્ષકારો લેખિતમાં સંમત ન થાય ત્યાં સુધી, કામ પૂર્ણ થયા પછી અથવા પૂર્ણ થયું હોવાનો આક્ષેપ થયા પછી, અથવા તેની શરતો ૫, ૫૬ અને ૫૭ હેઠળ કરાર સમાપ્ત કરાયા પછી અથવા નિર્ધારિત કરાયા પછી જ એવો સંદર્ભ કરવામાં આવશે અને તે પહેલાં નહીં. કોન્ટ્રાક્ટરે વિવાદના મુદ્દાઓનો નિરાકરણાર્થે ઉદ્દેશ કરીને લવાદની નિમણૂક માટે નોટિસ આપી. યુ.ઓ.આઈ.એ લવાદની નિમણૂક માટે સંમતિ આપી. તે મુજબ એન્જિનિયર-ઈન-ચીફના તા. ૩૦/૧૨/૧૯૯૩ના પત્ર દ્વારા શ્રી એમ. વી. એસ. રાવ, ચીફ એન્જિનિયર (એર ફોર્સ), બેંગલોરને એકમાત્ર લવાદ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા. બંને

કેસોમાં ઉઠાવવામાં આવેલા વિવાદોની પ્રકૃતિ સમાન છે, યદ્યપિ તેમની સામે દાવા કરાયેલી રકમો જુદી જુદી છે. લવાદને મોકલવામાં આવેલા વિવાદો ઉક્ત પત્રના અનુસૂચિ 'એ' માં ગણાવાયા હતા. કરાર કરારનામું નં. સીઈસી- /ગોવા-૧૨/૧૯૯૦-૯૧માં દાવાના મુદ્દાઓ નીચે મુજબ હતા :

ક્રમાંક	દાવાઓ/વસ્તુઓનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન	રૂપિયામાં રકમ (આશરે.
૧	વધારાના ખર્ચની પરતફેર	
	પથ્થરના એગ્રીગેટની ખરીદીમાં	
	બેલગામ, હુબળી વગેરેના કશરો પાસેથી.	
	ગોવાના સ્થાનિક સ્ત્રોતોના સ્થાને	૮,૦૦,૦૦ ૦.૦૦
૨	વધારાના ખર્ચોની પરતફેરમાં	
	ખોદકામ દરમિયાન નીચે દર્શાવેલ સિવાય અન્ય પથ્થરનો સામનો થવો	

	નરમ/વિખૂંટાયેલો ખડક/લેટરાઈટ ખડક	૧૪,૦૦,૦ ૦૦.૦૦
૩	વધારાના ખર્ચની ભરપાઈ	
	પ્રતિબંધિત વિસ્તારમાં કામ કરવાની કારણે માં	
	અમર્યાદિત વિસ્તારના સ્થાને	૨૫,૦૦,૦ ૦૦.૦૦
૪	ઉપરોક્ત ક્રમાંક નં. ૧, ૨, ૩ પર વ્યાજ	ઉલ્લેખિત નથી
૫	ખર્ચનો સંદર્ભ	૫૦,૦૦૦. ૦૦

૬. કરાર કરારપત્ર ક્રમાંક સીઈસી- /ગોવા/૪૦/૧૯૯૧-૯૨ સંબંધે
ઠેકેદાર દ્વારા નીચેના દાવાઓ કરવામાં આવ્યા હતા :

ક્રમ	દાવાઓ/મુદ્દાઓનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન	રૂપિયામાં
------	----------------------------------	-----------

સંખ્ય ા		રકમ (આશરે.
૧	વધારાના ખર્ચોની પરતચુકવણી	
	પથ્થરના જથ્થાબંધ કચરાની ખરીદીમાં	
	બેલગામ, હુબલી વગેરેના કુશરોમાંથી.	
	ગોવાના સ્થાનિક સ્ત્રોતોના બદલે	૩૬,૦૦, ૦૦૦.૦૦
૨	વધારાના ખર્ચોની પરતફેરમાં	
	ખોદકામ દરમિયાન અન્ય પથ્થરનો સામનો થવો	
	મૃદુ/વિખંડિત પથ્થર/લેટરાઈટ પથ્થર	૧૨,૦૦, ૦૦૦.૦૦
૩	વધારાના ખર્ચની ભરપાઈ	

	પ્રતિબંધિત વિસ્તારમાં કામ કરતા હોવાને કારણે માં	
	અનિયંત્રિત વિસ્તારના સ્થાને	૩૦,૦૦, ૦૦૦.૦૦
૪	ઉપરોક્ત ક્રમ નં. ૧, ૨, ૩ પર વ્યાજ	સૂચિત નથી
૫	સંદર્ભના ખર્ચ	૫૦,૦૦૦ .૦૦

૭. મધ્યસ્થે તેના ૨૮/૦૨/૧૯૯૪ના એવોર્ડ દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓ સ્વીકાર્યા હતા. સી.ઈ.સી.-/ગોવા-૧૨/૧૯૯૦-૯૧ અંગે એવોર્ડ નીચે મુજબ છે :

સંદર્ભ કરવામાં આવ્યો	દ્વારા આપવામાં આવેલ એવોર્ડ
લવાદ અધિકારીને	લવાદ અધિકારી

દાવો ક્રમાંક ૧	
વળતર ચુકવણી	૧૩.૧૦ ભારત સંઘ દરોમાં થયેલા વધારા માટે કોન્ટ્રાક્ટરને વળતર ચૂકવશે
વધારાનું	એમ/એસ. શ્યામા ચરણ અગરવાલા એન્ડ સન્સ નીચે મુજબ:-
ખર્ચમાં	
પ્રાપ્તિની	(૧) ઓગસ્ટ.૯૨ પછી પહેલેથી જ લાવવામાં આવેલ પથ્થરના એગ્રીગેટના જથ્થા માટે અને
પથ્થરનું ચૂરું	૨૪-૦૧-૯૪ સુધી.
ના કશરોમાંથી	
બેલગામ, હુબલી	૨૦ મીમી/૧૨.૫ મીમી - ૨૨૬૮ સે.મી. @ રૂ.૨૫૦/- પ્રતિ સે.મી. રૂ.૫,૬૭,૦૦૦/-
વગેરેના સ્થાને	૪૦ એમએમ-૧૦૦ સેમી @
સ્થાનિક સ્ત્રોતોના	રૂ.૨૩૦/- પ્રતિ સેમી રૂ. ૨૩,૦૦૦૭/-

ગોવા.	
રૂ.૮,૦૦,૦૦૦ /-.	રૂ.૫,૯૦,૦૦૦/-
	(૨) રજ-૦૧-૯૪ પછી લાવવામાં આવેલા પથ્થરના ખડકાના જથ્થા માટે, ફરીથી માપણી
	દરોમાં વધારો થવા બદલ ચૂકવણી નીચે દર્શાવેલ દરે કરવામાં આવશે -
	રૂ.૨૫૦/- પ્રતિ સે.મી. માટે ૨૦ મી.મી./૧૨.૫ મી.મી.,
	૪૦ મિમી માટે પ્રતિ સેમી રૂ.૨૩૦/- અને ૬૩-૪૦ મિમી માટે પ્રતિ સેમી રૂ.૨૨૫/-.
	આ વળતરપ્રતિફળ દરેક આર.એ.આર. માં વાસ્તવિક જથ્થા માટે કરવામાં આવશે
	સ્થળ ઉપર લાવવામાં આવ્યું હતું.
	(૩) સામગ્રી/ઇંધણના ભાવોમાં ફેરફાર થવા પર વળતર/પરતફેર અને

	મજૂરીના વેતનો, પાનાઓ પરની વિશેષ શરતની શરત ૧૮ અને ૧૯ મુજબ
	કરારની કલમ ૧૧૧ થી ૧૧૬ મુજબ પથ્થર માટેની ચુકવણી પણ આર.એ.આર.માં કરવામાં આવશે
	૨૪-૦૧-૯૪ પછી લાવવામાં આવેલ એગ્રીગેટ્સ, પથ્થર મેટલ, પથ્થરના ચિપ્સ, તેના અનુસાર
	ઉદ્દેખિત શરતો, શરત ૧૮(એ) મુજબના ડબલ્યુ.ઓ.ના મૂલ્ય સિવાય, માટે
	સ્ટોન એગ્રીગેટ સ્ટોન મેટલ/સ્ટોન ચિપિંગ ૨૪-૦૧-ના રોજની સ્થિતિ મુજબ ગણવામાં આવશે
	૯૪ અથવા ૨૪-૦૧-૯૪ પછીની તરત આવતી કોઈપણ તારીખ, જેમ કે ઇકોનોમિક દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવી હોય તે પ્રમાણે
	સલાહકાર, ભારત સરકાર.

દાવો નં.૨	
વળતર ચુકવણી	૧૪.૭ ભારત સંઘ દ્વારા ઠેકેદાર એમ/એસ. શ્યામા ચરણને ચુકવણી કરવામાં આવશે
વધારાના	અગરવાલા એન્ડ સન્સ નીચે આપવામાં આવેલી વિગતો મુજબ :-
ખર્ચ બાબતે	(૧) વધારાની ચુકવણી. છીણીનો ઉપયોગ કરીને પહેલેથી જ કરવામાં આવેલ કાર્યો માટે.
ખોદકામ	(એ) ખોદકામ (અનુસૂચિ એ ભાગ ૧)
સામનો કરવો	૩૯૩૦ સે.મી. @૩.૧૧૮.૭૦ પ્રતિ સે.મી.
અન્ય	૩.૩,૮૩,૫૯૪.૮૦
થી નરમ/ લેટરાઈટ	(બી) સપાટી ખોદકામ (જેમ વસ્તુ ૧ અનુસૂચિ એ ભાગ ૫ માં)
વિખંડિત થયું	૫૦એસએમ@૧૨.૪૧ પ્રતિએસએમ
શિલા/ લેટરાઈટ	૩. ૬૨૦.૫૦

રોક,	
રૂ.૧૪,૦૦,૦૦ ૦/-	કુલ રૂપિયા ૩,૮૪,૨૧૫.૩૦
	(ર) હજી સુધી છીણીઓનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવનાર ખોદકામના કામો માટે :
	(એ) ખોદકામ માટે શેડ્યૂલ એ ભાગ ૧ માટે @રૂ.૧૧૮.૭૬ મુજબ વધારાની ચુકવણી
	પ્રતિ સી.એમ.
	(બી) મદ ૧, અનુસૂચિ એ, ભાગ ૫ માટે ચોરસ મીટર દીઠ રૂ. ૧૮.૩૩ મુજબ શુદ્ધ ચુકવણી.
	(સી) મુદ્દા ૨, અનુસૂચિ એ, ભાગ ૬ માટે પ્રતિ સે.મી. રૂપિયા ૧૬૫.૬૯ ના દરે ચોખ્ખી ચુકવણી.
	(ડી) અનુસૂચિ એ ભાગ ૭ની વસ્તુ ૧ માટે પ્રતિ એસ.એમ. રૂ. ૧૮.૩૩ મુજબ ચોખ્ખી ચુકવણી.

	(ઈ) વસ્તુ ૨, અનુસૂચિ એ, ભાગ ૭ માટે રૂ.૧૨૦.૧૨ પ્રતિ સેમી મુજબ ચોખ્ખી ચૂકવણી.
	(એફ) મુદ્દાવાર ચુકવણી માટે અનુસૂચિ એના ભાગ ૭ની વસ્તુ ૩ માટે પ્રતિ સે.મી. રૂ. ૧૨૯.૧૫ ના દરે શુદ્ધ ચુકવણી.
	(જી) અનુસૂચિ અ નો ભાગ ૭ ની વસ્તુ ૬ માટે પ્રતિ સે.મી. રૂપિયા ૧૬૫.૬૯ ના દરે શુદ્ધ ચૂકવણી.
	(એચ) વસ્તુ ૨(એ) અનુસૂચિ એ ભાગ ૮ માટે રૂ. ૧૮૯.૩૬ પ્રતિ સે.મી.ના દરે ચોખ્ખી ચુકવણી.
	(૧) વસ્તુ ૨(બી) યાદી એ ભાગ ૬ માટે પ્રતિ સેન્ટીમીટર રૂ.૧૯૯.૬૮ ના દરે નેટ ચુકવણી.
	(જે) આઈટમ ૨૬ અનુસૂચિ એ ભાગ ૯ માટે પ્રતિ એક રૂ. ૨૯૪.૦૩ ના દરે વધારાનો ઉપરિ દર :
	(કે) આઈટમ ૨૭, અનુસૂચિ એ, ભાગ ૯ માટે પ્રતિ એક રૂ. ૪૪૧.૦૫ મુજબ વધારાનો દર.
	(૩) શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ કિંમતોમાં

	ફેરફાર થવા પર પ્રતિપૂર્તિ
	સી.એ.ની વિશેષ શરત નીચે મુજબ ચૂકવવામાં આવશે :-
	(એ) રૂપિયા ૩૮.૬૩૫/- ઉપરોક્ત (૧) મુજબના કામો માટે રૂપિયા ૩,૮૪,૨૧૫.૩૦ પર ચૂકવવામાં આવશે
	પહેલેથી જ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું.
	(બી) વધુમાં, (૨) મુજબ ભવિષ્યમાં કરવામાં આવનાર કામો માટે ખર્ચની પરતફેર/ પરતચુકવણી
	ઉપરોક્ત બાબતનો અમલ વિશેષની શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ કરવામાં આવશે
	સીએની શરત મુજબ અને સીએ અનુસાર આરએઆરએસમાં ચૂકવવામાં આવશે.
દાવો ક્રમાંક ૩	
પરતચુકવણીની	(૧) કરવામાં આવેલ કાર્યની રકમ, જેમાં સામગ્રીનો પણ સમાવેશ થાય છે, તે બહાર આવેલ

	છે
વધારાના ખર્ચ બાકી	૨૪-૦૧-૯૪ સુધી એકત્રિત થયેલી રકમ ૩.૨,૦૩,૦૦,૦૦૦/- છે. તેના પર ૯% દરને ધ્યાનમાં લેતાં
પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરવા	રૂ.૨,૦૩,૦૦,૦૦૦/- માંથી આ ખાતામાં ૩.૧૮,૨૭,૦૦૦/- ની રકમ મંજૂર કરવામાં આવે છે,
ના બદલામાં વિસ્તાર	જે ભારત સંઘ દ્વારા ઠેકેદારને ચૂકવવામાં આવવું જોઈએ.
અપ્રતિબંધિત વિસ્તાર	
૩.૨૮,૦૦,૦૦૦/-	(૨) પ્રતિવાદી, ભારત સંઘ આ હિસાબે @% વધારાનું પણ ચૂકવશે
૧૫.૬ એવોર્ડ	કરવામાં આવેલા કામો માટે, જેમાં એકત્રિત કરાયેલ સામગ્રીનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેની બહાર સુધી

	દરેક આર.એ.આર.માં કોન્ટ્રાક્ટરને રૂ.૨,૦૩,૦૦,૦૦૦/- સુધી, જ્યાં સુધી કામ છે ત્યાં સુધી
	પૂર્ણ થયું.
	(૩) કોન્ટ્રાક્ટરના ફેરફારના આધાર પર વળતર/પરતફેરના દાવા અંગે
	ભાવ, સી.એ.ની વિશેષ શરતોની શરત ૧૮ અને ૧૯ અનુસાર, આ હોવું જોઈએ
	આ ઉપરાંત ચુકવવામાં આવે, કારણ કે આના હિસાબે કરવામાં આવેલા કામનું મૂલ્ય વધે છે
	પરિબળને ધ્યાનમાં રાખીને, હું નીચે મુજબ મંજૂર કરું છું :-
	(એ) કિંમતોમાં થયેલ ફેરફાર અંગે વળતરરૂપે રૂ. ૧,૮૩,૭૧૮/-
	કાર્યો માટે સીએની વિશેષ શરતોની શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ

	૨૪-૦૧-૯૪ સુધી કરવામાં આવેલ બાકી રકમ, જે ઉપર મુજબ રૂ. ૨,૦૩,૦૦,૦૦૦/- છે, તે ચૂકવવામાં આવવી જોઈએ।
	ભારત સંઘ દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટરને.
	(બી) ત્યારબાદ કરવામાં આવેલા કામો માટે કિંમતોમાં થયેલા ફેરફાર અંગે પરતચુકવણી/પરતફેર
	૨૪-૦૧-૯૪નો નિર્ધારણ પણ કરાયેલ કાર્યના મૂલ્યના સિદ્ધાંતના આધારે કરવામાં આવશે
	એકત્રિત કરાયેલ સામગ્રી સહિત, જેનું સામાન્ય રીતસર મૂલવણી કરવામાં આવ્યું હોય, તે થશે
	પ્રતિબંધ અને વળતર/ પરતફેરને ધ્યાનમાં રાખવા માટે ૯% દ્વારા વધારો કરવામાં આવ્યો છે
	સામગ્રી સહિત કરવામાં આવેલા કાર્યના આ વધારેલા મૂલ્યના આધારે ગણતરી કરવામાં આવશે
	વિશેષ શરતની શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ

	એકત્રિત કરવામાં આવેલ
	સી.એ. અને ભારત સંઘ દ્વારા શરતો મુજબ આર.એ.આર.માં ઠેકેદારને ચૂકવવામાં આવેલ
	૧૮ અને ૧૯ તરૈવ.
દાવો નં.૪	
એસ.એલ. ૧ થી ૩ માં હિત	દાવા ક્રમાંક ૧ થી ૩ પર વ્યાજ (ભૂતકાળનું, વાદ લંબિત દરમિયાનનું અને ભાવિ)
ઉપરોક્ત.	
	(૧) ભૂતકાળીન વ્યાજ -૧ દાવા પર ભૂતકાળીન વ્યાજ બાબતે રૂપિયા ૭,૭૫,૯૨૦/- ની રકમ મંજૂર કરું છું
રકમ દર્શાવેલ નથી	નં.૧(૧),૨(૧) અને ૩(૧).
	(૨) વાદ દરમિયાનનું વ્યાજ - કોઈ વિલંબ નથી. મારી નિમણૂક કરવામાં આવી છે
	લવાદ અધિકારી તરીકે ૩૦-૧૨-૯૩ના રોજ

	નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને ૨૧-૦૧-૯૪ના રોજ સંદર્ભ ઉપર કાર્યભાર સંભાળ્યો હતો
	અને એવોર્ડ પણ અંતિમ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, વિચારાધીન અવધિ દરમિયાનના દાવા
	વ્યાજ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.
	(૩) ભાવિ વ્યાજ - આ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ભારત સંઘ વ્યાજ ચૂકવશે
	વર્ષદીઠ ૧૮% ના દરે, જો દાવા ક્રમાંક ૧ની માંગણીની વસ્તુ ક્રમાંક (૧) મુજબનો એવોર્ડનો જથ્થો,
	મુદ્દો (૧) નો અંત (૩) (એ) દાવો ક્રમાંક ૨ નો અને મુદ્દો (૧) તથા (૩) (એ) દાવો ક્રમાંક ૩ નો છે
	ચુકાદાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર ચુકવણી કરવામાં ન આવે તો, ચુકાદાની રકમની ચુકવણી થાય ત્યાં સુધી

	અદાલત તરફથી આદેશ અથવા હુકમનામું, જેમાંથી જે પહેલું હોય તે. જો એવોર્ડની રકમ ચૂકવવામાં ન આવે
	ઉપરોક્ત મુજબ ૩૦ દિવસની અંદર, વ્યાજની ગણતરી તારીખથી કરવામાં આવશે
	ચૂકવણીની તારીખ સુધી અથવા અદાલત તરફથી હુકમનામું જે પણ હોય તેના સુધીના એવોર્ડને
	અગાઉ
દાવો નં. ૫	
સંદર્ભનો ખર્ચ.	આ દાવો નામંજૂર કરવામાં આવે છે।
રૂ.૫૦,૦૦૦/ -.	

૮. સીઈસી-/ગોવા/૪૦/૧૯૯૦-૯૧ ના સંદર્ભમાં પંચનિર્ણય નીચે

મુજબ છે :

ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો	લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલ એવોર્ડ
લવાદ અધિકારી	
દાવો ક્રમાંક ૧	
પ્રતિપૂર્તિનું	ભારત સંઘે દરોમાં થયેલા વધારા બદલ ઠેકેદારને પરત ચુકવણી કરવી રહેશે
વધારાનો ખર્ચ માં	એમ/એસ. શ્યામા ચરણ અગરવાલા એન્ડ સન્સ નીચે મુજબ-
પથ્થરની ખરીદી	
કુલમાંથી	(૧) ઓગ.૯૨ પછી પહેલેથી લાવવામાં આવેલ પથ્થરની ગીટ્ટીની માત્રા માટે અને
બેલગામના કુશર્સ,	૨૪-૦૧-૯૪ સુધી.
દુબળી વગેરે, સ્થાનિકના બદલે	
ગોવાના સ્ત્રોતો.	૨૦ મીમી/૩૯૩૪ સેમી @ રૂ.૨૫૦/-
રૂ.૩૬,૦૦,૦૦૦/-	પ્રતિ સે.મી. રૂપિયા ૯,૮૩,૫૦૦/-
	૪૦ મીમી-૬૬૨ સેમી @

	રૂ.૨૩૦/-પ્રતિ સે.મી. રૂ.૧,૫૨,૨૬૦/-
	રૂ.૧૧,૩૫,૭૬૦/-
	(૨) ૨૪-૦૧-૯૪ પછી લાવવામાં આવેલ પથ્થરના એગ્રીગેટના જથ્થાઓ માટે,
	દરોમાં થયેલા વધારો માટેની પરતફેર નીચેના દરે કરવામાં આવશે -
	૨૦ મી.મી. માટે પ્રતિ સેમી રૂ.૨૫૦/-.
	૪૦ મિ.મી. માટે પ્રતિ સે.મી. રૂપિયા ૨૩૦/-
	આ પરતચૂકવણી દરેક આર.એ.આર. માં વાસ્તવિક જથ્થા માટે કરવામાં આવશે
	સ્થળે લાવવામાં આવ્યું હતું.
	(૩) સામગ્રી/ઇંધણના ભાવોમાં ફેરફાર થવા પર પરતચૂકવણી/રિફંડ અને
	મજૂરી વેતન, પૃષ્ઠો પરની વિશેષ શરતની શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ
	કારણની લકઝે, લક થી લક અનુસાર પથ્થર માટે આર.એ.આર.માં પણ ચૂકવણી કરવામાં

	આવશે
	૨૪-૦૧-૯૪ પછી લાવવામાં આવેલ એટ્રીગેટ્સ, સ્ટોન મેટલ, સ્ટોન ચીપિંગ મુજબ
	ઉક્ત શરતો, આ સિવાય કે ડબલ્યુ.ઓ.નું મૂલ્ય કલમ ૧૮(એ) માં જેમ છે તેમ
	પથ્થરના એટ્રીગેટ, પથ્થર મેટલ/પથ્થરની ચિપિંગ માટે ૨૪-ની સ્થિતિ મુજબ ગણવામાં આવશે
	૦૧-૯૪ અથવા ઇકોનોમિક દ્વારા પ્રકાશિત થયેલ ૨૪-૦૧-૯૪ પછીની તરતની કોઈપણ તારીખ
	સલાહકાર, ભારત સરકાર.
દાવા ક્રમાંક ૨	
પરતચુકવણીની	૧૪.૭ ભારત સંઘ કોન્ટ્રાક્ટર મેસર્સ શ્યામા ચરણને ચુકવણી કરશે
ખોદકામમાં વધારાનો ખર્ચ	અગરવાલા એન્ડ સન્સ, નીચે આપેલ વિગતો મુજબ -

શિલાખંડનો સામનો કરતી કામગીરી	
નરમ/વિઘટિત સિવાય	(૧) વધારાની ચુકવણી. છીણીનો ઉપયોગ કરીને પહેલેથી જ અમલમાં મૂકવામાં આવેલા કાર્યો માટે
ખડક/લેટરાઈટ ખડક,	
રૂ.૧૨,૦૦,૦૦૦/-	(એ) ખોદકામ (અનુસૂચિ એ ભાગ ૧)
	૩૮૭૦ સેમી @ રૂ. ૧૩૮.૪૧ પ્રતિ સેમી
	રૂ.૫,૩૫,૬૪૬.૭૦
	(બી) સ્તંભ ખાડાઓમાં ખોદકામ
	૬૪૦ સે.મી. @ રૂપિયા ૧૩૮.૪૧ પ્રતિ સે.મી.
	રૂ.૮૮,૫૮૨.૪૦
	(સી) વિસ્તારો ઉપર ખોદકામ (અનુસૂચિ અ ભાગ ૫ મુદ્દો ૧)
	૧૫૦ સે.મી. @ રૂપિયા ૨૬૦.૧૪ પ્રતિ

	સે.મી.
	-રૂ.૩૯,૦૨૧.૦૦
	કુલ રૂ.૬,૬૩,૨૫૦.૧૦
	(૨) હજી અમલમાં મૂકવાના છીણીનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવનાર ખોદકામના કાર્યો માટે .
	(એ) અનુસૂચિ એ ભાગ ૧ માટે લાગુ પડતા દરે ખોદકામ માટેનું વધારાનું ચુકવણું
	ઉપરોક્ત ક્રમાંક (૧) માં દર્શાવેલ મુજબના દરો.
	(બી) વસ્તુ ૭ અનુસૂચિ એ ભાગ ૩ માટે શુદ્ધ ચુકવણી (વધારાની) @ રૂ.૧૯૭ ૧૨
	અનુસૂચિ 'એ' ના ભાગમાં ક્રમાંક ૭ માં દર્શાવેલ દરથી વધુ દરેક અર્થિંગ માટે
	૩.
	(સી) વસ્તુ ૧ અનુસૂચિ એ ભાગ ૫ માટે પ્રતિ સેમી રૂ.૨૬૦.૧૪ ના દરે ચોખ્ખી ચુકવણી.

	શરત ૧૮ અને ૧૯ મુજબ કિંમતોમાં થયેલા ફેરફાર પરની ભરપાઈ અંગે
	સી.એ.ની વિશેષ શરત મુજબ નીચે મુજબ ચૂકવવામાં આવશે :-
	(ડી) રૂપિયા ૪૧,૩૬૭.૫૧/- ઉપરોક્ત (૧) મુજબ રૂપિયા ૬,૬૩,૨૫૦.૧૦ પર ચૂકવવામાં આવશે માટે
	કાર્યો પહેલેથી જ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યા છે.
	(ઈ) વધુમાં, ભવિષ્યમાં કરવામાં આવનારા કામો માટે (૨) મુજબની પરત ચુકવણી/ પરતફેર
	ઉપરોક્તનો અમલ વિશેષ શરતની શરતો ૧૮ અને ૧૯ મુજબ કરવામાં આવશે
	સી.એ. અનુસાર અને સી.એ. મુજબ આર.એ.આર.માં ચૂકવવામાં આવશે.
દાવો નં.૩	
પરતચુકવણીની	૧૫.૫ નિર્ણય

વધારાના ખર્ચાને કારણે	
પ્રતિબંધિત ક્ષેત્રમાં કાર્યરત	(૧) સામગ્રી સહિત કરવામાં આવેલ કાર્યની રકમ દર્શાવવામાં આવી છે
ના બદલામાં વિસ્તાર	૨૪-૦૧-૯૪ સુધી વસૂલ કરવામાં આવેલી રકમ રૂપિયા ૧,૨૫,૦૦,૦૦૦/- છે. ૯% ધ્યાને લેતાં
અપ્રતિબંધિત વિસ્તાર	રૂ.૧,૨૫,૦૦,૦૦૦/- માંથી રૂ.૧૧,૨૫,૦૦૦/- ની રકમ આ બાબતે મંજૂર કરવામાં આવે છે,
રૂ.૩૦,૦૦,૦૦૦/-	જે ભારત સંઘ દ્વારા ઠેકેદારને ચૂકવવામાં આવવી જોઈએ છે
	(૨) પ્રતિવાદી, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા આ ખાતા પર વધારાના ૯% પણ ચૂકવશે
	કરવામાં આવેલા કાર્યો માટે, જેમાં એકત્રિત કરાયેલ સામગ્રીનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેથી વધુ

	દરેક આર.એ.આર. માં કોન્ટ્રાક્ટરને રૂ.૧,૨૫,૦૦,૦૦૦/- ચૂકવવાના, ત્યાં સુધી કે કાર્ય છે
	પૂર્ણ થયું.
	(૩) કોન્ટ્રાક્ટરના ફેરફાર અંગે વળતર/પરતફેરની માંગના દાવા સંબંધે
	ભાવ, સી.એ.ની વિશેષ શરતોની શરત ૧૮ અને ૧૯ મુજબ, આ થવું જોઈએ
	આ ઉપરાંત ચૂકવવામાં આવશે, કારણ કે આને કારણે કરવામાં આવેલ કાર્યનું મૂલ્ય વધે છે
	પરિબળને ધ્યાનમાં રાખીને, હું નીચે મુજબ મંજૂર કરું છું :-
	(એ) કિંમતોમાં ફેરફાર થવાને કારણે પરતચૂકવણી તરફે રૂ.૭૦,૧૬૭/-
	કરેલ કાર્યો માટે સીએની વિશેષ શરતોની શરત ૧૮ અને ૧૯ મુજબ
	રજ-૦૧-૯૪ સુધીની, જે ઉપરોક્ત મુજબ રૂપિયા ૧,૨૫,૦૦,૦૦૦/- છે, તે રકમને

	ચૂકવવામાં આવવી જોઈએ the
	ભારત સંઘ દ્વારા ઠેકેદાર.
	(બી) તેથી આગળ કરવામાં આવેલા કાર્યો માટે કિંમતોમાં ફેરફાર થવાથી થયેલ પરતચૂકવણી/પરતફેર
	૨૪-૦૧-૯૪ પછી કરવામાં આવેલ કાર્યના મૂલ્યના સિદ્ધાંતના આધારે કરવામાં આવશે
	સામાન્ય રીતથી મૂલવવામાં આવેલ, એકત્રિત કરેલ સામગ્રી સહિત, હશે
	પ્રતિબંધ તેમજ વળતર/ પરતફેરની જોગવાઈ માટે ૯% દ્વારા વધારો કરવામાં આવ્યો છે
	કરાયેલ કામના આ વધારેલા મૂલ્યના આધારે, જેમાં સામગ્રીનો સમાવેશ થાય છે, તેની ગણતરી કરવામાં આવશે।
	સી.એ.ની વિશેષ શરતોની શરત ૧૮ અને ૧૯ મુજબ વસૂલ કરવામાં આવેલ
	અને શરત મુજબ આર.એ.આર.માં ભારત સંઘ

	દ્વારા ઠેકેદારને ચૂકવવામાં આવ્યું હતું
	૧૮ અને ૧૯ તરૈવ.
દાવો ક્રમાંક ૪	
એસ.એલ. ૧ થી ૩ માં હિત	દાવા ક્રમાંક ૧ થી ૩ પર વ્યાજ (ભૂતકાળનું, વાદલંબિત અવધિનું અને ભાવિ)
ઉપરોક્ત.	
	(૨) ભૂતકાળીન વ્યાજ - ૧ દાવા ઉપર ભૂતકાળીન વ્યાજ માટે રૂ.૪,૧૪,૭૬૧/- ની રકમ મંજૂર કરે છે
રકમ દર્શાવવામાં આવી નથી	અહીં અગાઉ ક્રમ સંખ્યા ૧(૧), ૨(૧) અને ૩(૧) અનુક્રમે પાના ૧૩, ૧૯ અને ૨૧ મુજબ.
	(૩) દાવો પડતર હોય તે સમયગાળાનું વ્યાજ - કોઈ વિલંબ નથી. મારી નિમણૂક કરવામાં આવી છે
	લવાદ અધિકારીએ ૩૦-૧૨-૯૩ના રોજ અને ૨૧-૦૧-૯૪ના રોજ સંદર્ભ ઉપર કાર્યભાર સંભાળ્યો હતો

	અને એવોર્ડ પણ અંતિમ કરવામાં આવ્યો છે.
	આથી, દાવા દરમિયાનના વ્યાજનો દાવો નામંજૂર કરવામાં આવે છે.
	(જ) ભવિષ્યકાળનું વ્યાજ - આ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ભારત સંઘ વ્યાજ ચૂકવશે
	દાવા ક્રમાંક ૧ની માંગની મુદ્દા (૧) મુજબની વળતર રકમ પર પ્રતિ વર્ષ ૧૮% દરે,
	દાવા ક્રમાંક ૨ ની મુદ્દા ક્રમાંક (૧) અને (૩) (એ) તેમજ દાવા ક્રમાંક ૩ ની મુદ્દા ક્રમાંક (૧) અને (૩) (એ) છે
	એવોર્ડની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર ચૂકવવામાં ન આવે તો, એવોર્ડની રકમની ચુકવણી થાય ત્યાં સુધી
	અદાલત તરફથી આદેશ અથવા હુકમનામું, બંનેમાંથી જે પહેલું હોય તે. જો નિર્ણયની રકમ ચૂકવવામાં ન આવે
	ઉપરોક્ત મુજબ ૩૦ દિવસની અંદર, વ્યાજની

	ગણતરી એવોર્ડની તારીખથી કરવામાં આવશે
	ચુકવણીની તારીખ સુધી અથવા અદાલતના હુકમનામાની તારીખ સુધી, જે પૈકી જે વહેલી હોય તે સુધી.

૯. કોન્ટ્રાક્ટરે આર્બિટ્રેશન અધિનિયમ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૧૪ હેઠળ (સંક્ષેપમાં 'અધિનિયમ') અરજી / ફરિયાદ દાખલ કરીને આર્બિટ્રેટરને દિનાંક ૨૮/૦૨/૧૯૯૪ના અંતિમ નિવેડાને તમામ રેકૉર્ડ સાથે અદાલતમાં રજૂ કરવાની દિશા આપવા વિનંતી કરી, જેથી નિવેડાને અદાલતનો નિયમ બનાવવામાં આવે અને હુકમનામાની તારીખથી ચુકવણી થાય ત્યાં સુધી વાર્ષિક ૨૪% વ્યાજ અપાવવામાં આવે. ઉક્ત અરજી / ફરિયાદની નોટિસ યુ.ઓ.આઈ. ને આપવામાં આવી હતી, જેઓએ અધિનિયમની કલમો ૩૦ અને ૩૩ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને નિવેડા સામે કેટલીક આપત્તિઓ ઉઠાવી હતી. યુ.ઓ.આઈ. દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આપત્તિઓ સિવિલ જજ, સિનિયર ડિવિઝન, વાસ્કો-દા-ગામા દ્વારા દિનાંક ૮/૦૪/૧૯૯૬ના ચુકાદા દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને આર્બિટ્રેટરના દિનાંક ૨૮/૦૨/૧૯૯૪ના નિવેડાને અદાલતનો નિયમ બનાવવામાં આવ્યો હતો, તેમજ યુ.ઓ.આઈ. ને કોન્ટ્રાક્ટરને નિવેડામાં નિર્ધારિત મુખ્ય રકમ પર હુકમનામાની તારીખથી વાસ્તવિક ચુકવણીની તારીખ સુધી વાર્ષિક ૧૮% ના દરે સાદું વ્યાજ ચૂકવવાની વધુ દિશા પણ આપવામાં આવી હતી. ઉક્ત

આદેશ વિરુદ્ધ યુ.ઓ.આઈ. એ અધિનિયમની કલમ ૩૯ હેઠળ વડી અદાલત સમક્ષ અપીલો દાખલ કરી હતી. વડી અદાલતે દિનાંક ૨૯/૦૨/૨૦૦૦ના આપવામાં આવેલા ચુકાદા દ્વારા અપીલો ભાગે મંજૂર કરી હતી. ચુકાદાનો અમલકારી ભાગ નીચે મુજબ છે :

ઉપરોક્ત કારણોને કારણે, અપીલો આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. આબિટ્રેશન અપીલ નં. ૨ / ૧૯૯૬ અને આબિટ્રેશન અપીલ નં. ૩ / ૧૯૯૬ માં અનુક્રમે રૂ. ૧૧,૩૫,૭૬૦.૦૦ અને રૂ. ૫,૯૦,૦૦૦.૦૦ જેટલી રકમ સુધી, ઓગસ્ટ, ૧૯૯૨ પછીથી ૨૦-૪-૧૯૯૪ સુધી પહેલેથી લાવવામાં આવેલ પથ્થરના એગ્રીગેટના જથ્થા સંબંધિત દાવો યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. ઉક્ત દાવા પર લવાદકર્તા દ્વારા અપાયેલ વ્યાજ પણ યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. આ સિવાય, લવાદકર્તા દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલા બાકીના તમામ દાવાઓ રદ કરવામાં આવે છે. હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, પક્ષકારોને પોતાના ખર્ચ પોતે વહન કરવા માટે છોડી દેવામાં આવે છે.

વડી અદાલતે દાવા મદ નં. ૧ સંબંધિત લવાદ અધિકારીના એવોર્ડમાં, પક્ષકારોએ તેમના સમક્ષ દાવાઓનું નિવેદન દાખલ કર્યું હતું તે તારીખ ૨૪-૧-૧૯૯૪ સુધી, હસ્તક્ષેપ કરવાનું નકાર્યું. વડી અદાલતે ઠરાવ્યું કે દાવો નં. ૧ બાબતે ૨૪-૧-૯૪ પછીનો એવોર્ડ સંદર્ભની શરતોનો ભાગ બનતો નહોતો અને વધુમાં, સ્ટોન એગ્રીગેટ સંબંધિત ભાવિ દાવો બજારની

પરિસ્થિતિઓ અને અછત યથાવત રહી કે નહીં તે સહિતના વિવિધ પરિબલોને આધીન રહેશે. વડી અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું કે તે પરિસ્થિતિઓમાં, લવાદ અધિકારી સ્ટોન એગ્રીગેટના સંદર્ભે કોન્ટ્રાક્ટરના ભાવિ દાવા સંબંધિત રાહત મંજૂર કરી શકતા નહોતા. આ સંદર્ભે વડી અદાલતે નીચે મુજબનું નિષ્કર્ષ નોંધ્યું:—

અતએવ, ઓગસ્ટ ૧૯૯૨ પછીથી ૨૪-૧-૧૯૯૪ સુધી પહેલેથી લાવવામાં આવેલ પથ્થરના એગ્રીગેટના જથ્થા બાબતે બંને અપીલોમાં દાવો ક્રમાંક ૧ ને યથાવત્ રાખતાં, તેમજ લવાદ અપીલ ક્રમાંક ૨ ઓફ ૧૯૯૬ માં રૂપિયા ૧૧,૩૫,૭૬૦.૦૦ અને લવાદ અપીલ ક્રમાંક ૩ ઓફ ૧૯૯૬ માં રૂપિયા ૫,૯૦,૦૦૦.૦૦ ના એવોર્ડને યથાવત્ રાખતાં, દાવો ક્રમાંક ૧ અંગેના આદેશનો બાકીનો ભાગ રદ કરવામાં આવે છે।

દાવો ક્રમાંક ૨ અંગે વડી અદાલતે કરારની કલમો ૩.૩.૨, ૩.૩.૩ અને ૩.૩.૪નું અર્થઘટન કરીને એવું ઠરાવ્યું કે લેટરાઈટ ખડકના કોઈપણ પ્રકારમાં, એટલે કે નરમ કે કઠિન, કરવામાં આવેલ ખોદકામને નરમ/વિઘટિત ખડકમાં થયેલ ખોદકામ તરીકે ગણવું પડશે. વડી અદાલતે આગળ એવું પણ ઠરાવ્યું કે મધ્યસ્થે માત્ર કલમો ૩.૩.૨ અને ૩.૩.૩ના આધાર પર નિષ્કર્ષે પહોંચતાં કલમ ૩.૩.૪ને સંપૂર્ણપણે અવગણી દીધી હતી. વડી અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હતો કે મધ્યસ્થે સંબંધિત કલમોનું ખોટું અર્થઘટન તો કર્યું જ હતું, અને કલમ ૩.૩.૪ને સંપૂર્ણપણે અવગણી દીધી હતી, પરંતુ સ્તરોના

વર્ગીકરણનો નિષ્કર્ષ કાઢવા માટે, જે હકીકતમાં કલમ ૩.૩.૪ના દૃષ્ટિકોણે બહુ પ્રાસંગિક નહોતું, તે બાબતમાં પણ તેણે 'અનુચિત' રસ દાખવ્યો હતો. વડી અદાલતે એવું ઠરાવ્યું કે મધ્યસ્થે પોતાનું દુરાચરણ કર્યું હતું અને તેથી દાવો ક્રમાંક ૨ વિરુદ્ધ આપવામાં આવેલ પંચનિર્ણય સંપૂર્ણપણે અનાધારિત અને અમાન્ય હતો. વડી અદાલતના મત મુજબ, લવાદ અધિકારી દ્વારા અપનાવાયેલ અભિપ્રાયને કલમો ૩.૩.૨, ૩.૩.૩ અને ૩.૩.૪ને એકત્ર વાંચતાં તેના અર્થઘટન અંગે સંભવિત અભિપ્રાય કહી શકાય તેમ નહોતું. વડી અદાલતે પોતાના નિષ્કર્ષનો સાર નીચે મુજબ રજૂ કર્યો :

ઉપરોક્ત કારણોને આધારે, અમારું માનવું છે કે બંને અપીલોમાં દાવો ક્રમાંક ૨ હેઠળનો એવોર્ડ ટકી શકતો નથી અને તે રદ કરવા પાત્ર છે.

દાવા ક્રમાંક ૩ અંગે, વડી અદાલતે વિશેષ શરતોની કલમો ૨, ૩, ૩.૧, ૩.૨ અને ૩.૩.૩નો ઉલ્લેખ નોંધ્યો, જેમાં ટેન્ડર દાખલ કરતા પહેલાં સ્થળના નિરીક્ષણ માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી જેથી ટેન્ડરદારે કાર્યપરિસ્થિતિઓ, કાર્યસ્થળ સુધીની પહોંચ વગેરે અંગે પરિચિતતા પ્રાપ્ત કરી હોય. કાર્યસંબંધી હેતુસર વિસ્તારમાં પ્રવેશ કરવા જરૂરી હોય તેવી વ્યક્તિઓ માટેની સુરક્ષા અને પાસ અંગે વિશેષ શરત ૩.૩ માં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વિશેષ શરત ક્રમાંક ૩ હેઠળ ઉલ્લેખિત પ્રતિબંધોના કારણે ગુમ થયેલા માણસ-કલાકો વગેરે બાબતે કોઈપણ વધારાની રકમ સ્વીકાર્ય ગણાશે નહીં. વડી અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો કે ઠેકેદારે કરારમાં સમાવિષ્ટ વિશેષ

શરતોની સંબંધિત જોગવાઈઓ સંપૂર્ણ જાણ સાથે ટેન્ડર દાખલ કર્યો હતો અને તેથી ત્યારબાદ તે આવા પ્રતિબંધોને કારણે મંજૂરોના ઉત્પાદનમાં ઘટાડો, મર્યાદિત કાર્યકાળ વગેરે અંગે ફરિયાદ કરી શકતો નથી. વડી અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો કે લવાદકર્તાએ આપેલા નિષ્કર્ષો કરારનો ભાગ રહેલી સંબંધિત વિશેષ શરતોના વિરુદ્ધ હતા અને તેથી જણાવેલ લવાદ અધિકારી નિર્ણય હેઠળ આ દાવા બાબતે આપવામાં આવેલ એવોર્ડ ટકી શકતો નથી. વ્યાજ સંબંધિત દાવો ક્રમાંક ૪ અંગે, વડી અદાલતે સ્ટેટ ઓફ ઓડિશા વિ. બી. એન. અગરવાલા (૧૯૯૭) ૨ એસ.સી.સી. ૪૬૯ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખીને એવું ઠરાવ્યું કે :

"વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ પછી ઉદ્ભવેલા મામલાઓમાં લવાદકર્તાને સંદર્ભ પહેલાંના સમયગાળા માટે વ્યાજ આપવાની અધિકારક્ષેત્ર છે અને દાવો પડતર હોય તે સમયગાળાનું વ્યાજ મંજૂર કરવાની સત્તા ઉપરાંત એવોર્ડ પછીના સમયગાળા માટે વ્યાજ આપવાની સત્તા પણ લવાદકર્તાને છે."

વડી અદાલતે એવું નોંધ્યું કે ઓગસ્ટ, ૧૯૯૨ પછીથી ૨૦-૪-૧૯૯૪ સુધી પહેલેથી લાવવામાં આવેલ પથ્થરના એગ્રેગેટના જથ્થા સંબંધિત દાવા બાબતે લવાદકર્તાએ આપેલું વ્યાજ હસ્તક્ષેપને પાત્ર નહોતું અને અન્ય મુદ્દાઓ અંગે સંદર્ભ પહેલાંનું વ્યાજ દાવો ક્રમાંક ૨ અને ૩ના અસ્વીકારના પરિણામે આપોઆપ રદ થાય છે. આવા નિષ્કર્ષોના આધારે વડી અદાલતે અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરી અને અગાઉ નોંધવામાં આવેલ હદ સુધી મંજૂર કરી.

૧૦. શ્રી વી. એ. મોહતા, અપીલકર્તાઓ તરીકેના કોન્ટ્રાક્ટર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ, એટલે કે એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૧૦૫૨૬-૫૨૭/૨૦૦૦ માંથી ઉદ્ભવેલી અપીલોમાં અને એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૮૮૦-૮૮૧ ઓફ ૨૦૦૧ માંથી ઉદ્ભવેલી અપીલોમાં પ્રતિવાદીઓ તરીકે, દઢતાપૂર્વક દલીલ કરી કે ભારત સંઘ દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલોનો નિર્ણય કરતી વખતે અને દાવો ક્રમાંક ૨ અને ૩ સંબંધે લવાદ અધિકારીના એવોર્ડને રદ કરતી વખતે વડી અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૩૯ હેઠળ તેને સોંપાયેલા અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા વટાવી દીધી હતી. શ્રી મોહતાએ વધુમાં દલીલ કરી કે, માન્ય રાખીએ કે વડી અદાલતે એવું માન્યું હતું કે લવાદ અધિકારીએ કરારની સંબંધિત કલમોનું ભ્રામક અર્થઘટન કર્યું હતું, તો પણ એવોર્ડમાં હસ્તક્ષેપ કરવો તેના માટે ખુલ્લો નહોતો, કારણ કે એવોર્ડના મુખપૃષ્ઠ પરથી સ્પષ્ટ જણાતી કાયદાની કોઈ ભૂલ નહોતી અને કરારમાં રહેલી શરતોના અર્થઘટન સંબંધિત મુદ્દો લવાદ અધિકારીના અધિકારક્ષેત્રની અંદર આવતો હતો.

૧૧. યુ.ઓ.આઈ. તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી અનુપ જી. ચૌધરીએ દલીલ કરી કે દાવા ક્રમાંક ૧ ના ભાગ તેમજ દાવો ક્રમાંક ૨ અને ૩ સંબંધે લવાદકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ એવોર્ડ કરારમાં નિર્ધારિત વિશિષ્ટ શરતોના વિરુદ્ધ હતો અને તેથી સ્પષ્ટપણે ભૂલભર્યો તથા અનાદૃત હતો. શ્રી ચૌધરીએ વધુમાં દલીલ કરી કે લવાદકર્તા, કરારનું સર્જન હોવાથી,

કરારમાંની સંબંધિત જોગવાઈઓની અવગણના કરી શકતા નહોતા અને કરારની શરતોની સીમા બહાર પણ જઈ શકતા નહોતા. આ પરિસ્થિતિમાં, શ્રી ચૌધરીએ રજૂ કર્યું કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલમાં, વડી અદાલતના ચુકાદામાં આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવાની આવશ્યકતા ઊભી થતી નથી.

૧૨. અધિનિયમ હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશો સામે અપીલની જોગવાઈ અધિનિયમની કલમ ૩૯ માં સમાવવામાં આવી છે. ઉક્ત કલમ નીચે મુજબ ઉદ્ઘટ કરવામાં આવે છે :

અપીલપાત્ર આદેશો.- (એ) આ અધિનિયમ હેઠળ પસાર કરવામાં આવેલા નીચેના આદેશો સામે (અને અન્ય કોઈ આદેશો સામે નહીં) તે અદાલત સમક્ષ અપીલ થશે, જેને કાયદા દ્વારા તે અદાલતના મૂળ હુકમનામાઓ સામેની અપીલો સાંભળવા માટે સત્તાધિકૃત કરવામાં આવી હોય, જેણે તે આદેશ પસાર કર્યો હોય :

એક આદેશ -

(૧) લવાદને અધિલંઘીને;

(૨) વિશેષ મામલાના સ્વરૂપમાં દર્શાવાયેલ એવોર્ડ અંગે;

(૩) પંચાટના નિર્ણયમાં ફેરફાર કરવો અથવા તેને સુધારવો;

(૪) મધ્યસ્થી કરાર દાખલ કરવો અથવા દાખલ કરવાથી ઈનકાર કરવો;

(પ) જ્યાં મધ્યસ્થી કરાર હોય ત્યાં કાનૂની કાર્યવાહી પર સ્થગિતી આપવી અથવા સ્થગિતી આપવા ઇનકાર કરવો;

(ડ) કોઈ પંચનિર્ણયને રદ કરવો અથવા તેને રદ કરવાનું અસ્વીકાર કરવું;

પરંતુ, શરતે કે આ કલમની જોગવાઈઓ લઘુદાવા અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ પર લાગુ પડશે નહીં.

(૨) આ કલમ હેઠળ અપીલમાં કરવામાં આવેલ આદેશ સામે બીજી અપીલ ચાલશે નહીં, પરંતુ આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ કરવાનો કોઈપણ અધિકાર અસરગ્રસ્ત કરશે નહીં કે દૂર કરશે નહીં."

કલમના સાદા વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ કલમનો અમલ મર્યાદિત છે. જોગવાઈ હેઠળ માત્ર નિશ્ચિત પ્રકારના આદેશોને જ અપીલપાત્ર બનાવવામાં આવ્યા છે. આ વિશેષ અધિનિયમ હોવાને કારણે કલમ ૩૯ સિવાય કોઈ અપીલ સ્વીકારી શકાય નહીં. અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલા અવોર્ડ અથવા આદેશમાં અદાલત ક્યા સિદ્ધાંતોના આધારે હસ્તક્ષેપ કરી શકે તે બાબત પૂરતી રીતે સુસ્થાપિત છે. આ પ્રશ્ને સમયાંતરે આ અદાલત તેમજ વિવિધ વડી અદાલતોનું ધ્યાન આકર્ષ્યું છે.

૧૨એ. કોઈમ્બતૂર જિલ્લા પોડુ થોડિલર સંગમ, તેના સચિવ દ્વારા પ્રતિનિધિત, વિ. બાલાસુબ્રમણિયા ફાઉન્ડ્રી અને અન્યના કેસમાં, (૧૯૮૭)

૩ એસ.સી.સી. ૭૨૩, આ અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૩૦નું અર્થઘટન કરતાં, નોંધ્યું હતું :

તથાપિ, આ પાસા અંગેનો કાયદો સ્થિર થયેલો છે. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિ. એ. એલ. રક્ષિયા રામ (૧૯૬૪) ૩ એસ.સી.આર. ૧૬૪ માં, આ અદાલતે પુનઃ ઉચ્ચાર્યું હતું કે લવાદને કાર્યક્ષમ બનાવવા અને લવાદ અધિકારી ચુકાદાઓને અમલપાત્ર બનાવવા માટે, સામાન્ય અદાલતોની સહાય પ્રાપ્ત થાય તે હેતુસર લવાદ અધિનિયમ દ્વારા એક વ્યવસ્થા રચવામાં આવી હતી. અપૂર્ણ સ્વરૂપ અથવા લિપિકીય ભૂલો, અથવા જે પ્રશ્નો સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યા ન હતા એવા પ્રશ્નો અંગેના નિર્ણય, અને જે સંદર્ભિત પ્રશ્નોથી અલગ પાડી શકાય તેવા હોય, તેવા આધાર પર લવાદ અધિકારી ચુકાદામાં ફેરફાર કરવા અથવા તેમાં સુધારો કરવા માટેની સત્તા પણ અદાલતને સોંપવામાં આવી હતી. જ્યાં લવાદ અધિકારી ચુકાદાએ સંદર્ભિત કેટલીક બાબતોનો નિર્ણય બાકી રાખ્યો હોય, અથવા જ્યાં લવાદ અધિકારી ચુકાદો અનિશ્ચિત હોય, અથવા જ્યાં લવાદ અધિકારી ચુકાદાની કાયદેસરતા અંગેનો વાંધો લવાદ અધિકારી ચુકાદાના મોઢે જ સ્પષ્ટ દેખાતો હોય, ત્યાં લવાદ અધિકારી ચુકાદો પરત મોકલવાની સત્તા પણ અદાલત પાસે હતી. લવાદ અધિકારીના ભ્રષ્ટાચાર અથવા ગેરવર્તનના આધારે, અથવા કોઈ પક્ષ છેતરપિંડીપૂર્વક હકીકતો છુપાવવાનો અથવા જાણપૂર્વક ભ્રમ પેદા કરવાનો દોષી હોય તેવા આધારે પણ અદાલત લવાદ અધિકારી ચુકાદાને રદ કરી

શકતી હતી. પરંતુ, લવાદ અધિકારી ચુકાદો અન્યથા યોગ્ય હોય તો, માત્ર એટલા આધાર પર કે તેમાંનો નિર્ણય અદાલતને ખોટો જણાય છે, અદાલત તેમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નહોતી. કરારથી વિપરીત એવો આશય પ્રગટ થતો ન હોય તો, લવાદ અધિકારીનો ચુકાદો સામાન્ય રીતે અંતિમ અને નિર્ણાયક ગણાતો હતો. લવાદ અધિકારી ચુકાદો પક્ષકારોએ પસંદ કરેલા એક આંતરિક ન્યાયમંચનો નિર્ણય હતો, અને લવાદને સુગમ બનાવવા તથા લવાદ અધિકારી ચુકાદાઓને કાર્યાન્વિત કરવા માટે સત્તા સોંપવામાં આવેલી દીવાની અદાલતો તે નિર્ણય પર અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકતી નહોતી. નિર્ણય ખોટો હોય કે સાચો, જો લવાદ કરારમાં નિર્ધારિત રીતથી પક્ષકારોને પોતાની ફરિયાદો રજૂ કરવાની પૂરતી તક આપ્યા પછી તે નિષ્પક્ષ રીતે આપવામાં આવ્યો હોય, તો તે બંધનકારક હતો. આ અદાલતે ઉક્ત નિર્ણયમાં પુનઃ ઉચ્ચાર્યું હતું કે હવે આ બાબત દટપણે સ્થિર થઈ ગઈ છે કે જ્યારે લવાદ અધિકારી ચુકાદામાં જ અથવા તેમાં વાસ્તવમાં સમાવવામાં આવેલા દસ્તાવેજમાં કોઈ એવો કાનૂની સિદ્ધાંત જોવા મળે, જે લવાદ અધિકારી ચુકાદાનો આધાર હોય અને જે ખોટો હોય, ત્યારે લવાદ અધિકારી ચુકાદો તેના મોઢે કાયદાની ભૂલ હોવાના આધાર પર દુષિત ગણાય છે.

૧૩. આ અદાલતે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્હી વિ./સ. મેસર્સ જગન નાથ અશોક કુમાર અને અન્ય, (૧૯૮૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૯, ના મામલામાં કારણદર્શક એવોર્ડમાં આપવામાં આવેલા કારણો તથા આવા

એવોર્ડમાં હસ્તક્ષેપના વ્યાપનો વિચાર કર્યો હતો. આ અદાલતે તે સંદર્ભમાં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા:

આ કેસમાં લવાદકર્તાએ આપેલા કારણો દઢ છે અને નોંધપર રહેલી સામગ્રીના આધારે છે. સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરી, ચોથી આવૃત્તિ, પાનું ૨૨૫૮ માં એવો ઉલ્લેખ છે કે “વ્યાજબી” શબ્દની સચોટ વ્યાખ્યા અપેક્ષવી તે અવ્યાજબી ગણાય. વ્યક્તિની વ્યક્તિગત વૃત્તિ તથા જે સમય અને પરિસ્થિતિઓમાં તે વિચાર કરે છે તે પ્રમાણે તર્ક તેના નિષ્કર્ષોમાં બદલાય છે. જૂના શાસ્ત્રીય તર્કશાસ્ત્રનું જે તર્કનિર્માણ હતું તે આજે બાળકના રમકડાંના ઝણઝણાટ જેવું લાગે છે. પરંતુ માનવજાતને પોતાની પહોંચની અંદર રહેલી વ્યાજબીતા સાથે સંતોષ માનવો જ પડે; અને સત્તાધિક ઉદાહરણથી આવરી ન લેવાયેલા કેસોમાં, જ્યુરીના ચુકાદા અથવા જ્યુરી તરીકે બેઠેલા ન્યાયાધીશનો નિર્ણય સામાન્ય રીતે દરેક નિશ્ચિત કેસમાં શું “વ્યાજબી” છે તે નક્કી કરે છે. કાયદામાં “વ્યાજબી” શબ્દનો પ્રથમ દષ્ટિએ એવો અર્થ થાય છે કે જે પરિસ્થિતિઓ અંગે ક્રિયા કરનાર, જેને વ્યાજબી રીતે વર્તવાનું કહેવામાં આવે છે, જાણે છે અથવા જાણવી જોઈએ, તે સંદર્ભમાં વ્યાજબી. રી અસોલિસિટર માં કરાયેલા અવલોકનો જુઓ.

છેવટે, બેન્જામિન એન. કાર્ડોઝોના શબ્દોમાં, એક લવાદ અધિકારીને ન્યાયાધીશ તરીકે એવી વિવેકશક્તિનો ઉપયોગ કરવો પડે છે, જે પરંપરાથી

માર્ગદર્શિત, સદશતા દ્વારા પદ્ધતિબદ્ધ, પ્રણાલી દ્વારા શિસ્તબદ્ધ અને "સામાજિક જીવનમાં વ્યવસ્થાની આદિમ આવશ્યકતા"ને આધીન હોય છે.

૧૪. એમ/એસ. સુદર્શન ટ્રેડિંગ કો. વિ./વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ કેરળા એન્ડ અનધર (૧૯૮૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૮ના મામલામાં, અધિનિયમની કલમ ૩૦નું અર્થઘટન કરતાં, આ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે જો લવાદે પોતે અથવા કાર્યવાહી અંગે દુરાચરણ કર્યું હોય અને પોતાની અધિકારક્ષેત્રથી બહાર જઈ કાર્યવાહી કરી હોય, તો લવાદનો એવોર્ડ રદ કરી શકાય; કે આ એવોર્ડને પડકારવાના અલગ અને ભિન્ન આધાર છે; કે જ્યાં એવોર્ડના મુખપૃષ્ઠ પર જ સ્પષ્ટ દેખાતા દોષો હોય, ત્યાં એવોર્ડમાં જ, એટલે કે એવોર્ડમાં સ્વયં અથવા એવોર્ડમાં સમાવવામાં આવેલ કોઈ દસ્તાવેજમાં, કાયદાનો કોઈ સિદ્ધાંત એવોર્ડના મુખપૃષ્ઠ પર જ સ્પષ્ટ દેખાતો હોય ત્યારે જ તેને રદ કરી શકાય. ચેમ્પસી ભારા એન્ડ કો. વિ./વિ. જીવરાજ બદ્દૂ સ્પિનિંગ એન્ડ વીવિંગ કો. લિ. ના ન્યાયિક સમિતિના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. ફક્ત કારણસભર એવોર્ડમાં જ અદાલત એવોર્ડના તર્કમાં નજર કરી શકે છે, તે મુદ્દા પર વિચાર કરતાં આ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું: ". . . જ્યાં લવાદે કોઈ કારણો આપ્યા ન હોય ત્યાં અદાલત માટે લવાદની માનસિક પ્રક્રિયામાં ઊતરી તપાસ કરવી અને લવાદને પોતાના નિષ્કર્ષ સુધી પહોંચવા માટે કયા કારણોએ પ્રેરિત કર્યો હશે તેની કલ્પના કરવી ખુદી નથી." આ સંદર્ભમાં હિંદુસ્તાન સ્ટીલ પર્સ કન્સ્ટ્રક્શન લિ. વિ./વિ. સી. રાજશેખર રાવ

(૧૯૮૭) ૪ એસ.સી.સી. ૯૩માં કરાયેલ નિરીક્ષણોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. લવાદની અધિકારક્ષેત્ર વિષેના વિવાદો અને તે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કઈ રીતે કરવો તે વિષેના વિવાદો વચ્ચે ભેદ દોરી, આ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું:

"એવોર્ડને તે આધાર પર પાછો મોકલી શકાય અથવા રદ કરી શકાય કે લવાદ અધિકારીએ તેને આપતી વખતે પોતાની અધિકારક્ષેત્રનો અતિક્રમ કર્યો હતો અને તેના મોખરે પ્રગટ ન થતી બાબતોનો પુરાવો, અધિકારક્ષેત્રનો અતિક્રમ થયો હતો કે નહોતો તે સ્થાપિત કરવા માટે સ્વીકારવામાં આવશે, કારણ કે વિવાદનું સ્વરૂપ એવી બાબત છે જેનું નિર્ધારણ એવોર્ડની બહાર કરવાનું રહે છે – એવોર્ડમાં અથવા લવાદ પ્રક્રિયા દ્વારા તેના વિશે જે કંઈ કહેવામાં આવ્યું હોય તે છતાં. આ સંબંધમાં, રસેલ ઓન ધ લો ઓફ આર્બિટ્રેશન, ૨૦મી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૪૨૭ માં કરાયેલ અવલોકનો જુઓ. તેમજ ક્રિસ્ટોફર બ્રાઉન લિમિટેડ વિ. જેનોસેન્શાફ્ટ ઓસ્ટરરાઈશિશર (૧૯૫૪) ૧ ક્યુબી ૮, ૧૦ અને ડાલમિયા ડેરી ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. નેશનલ બેંક ઓફ પાકિસ્તાન (૧૯૭૮) ૨ લોયડ્ઝ રિપોર્ટ્સ ૨૩૩ માં કરાયેલ અવલોકનો પણ જુઓ. ફરીથી દોહરાવવું જરૂરી છે કે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની બહાર કાર્ય કરતો લવાદ અધિકારી – એ એવોર્ડના મોખરે પ્રગટ થતી ભૂલથી જુદો આધાર છે. હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ ૨, ૪થી આવૃત્તિ, ખંડ ૨, પરિચ્છેદ ૬૨૨ માં ગણાવવામાં આવેલી એક ગેરવર્તણૂંક એ છે કે લવાદ અધિકારી દ્વારા એવી

બાબતે નિર્ણય કરવો જે કરારમાં અથવા સંદર્ભમાં સમાવેશ પામતી ન હોય. પરંતુ આવા કેસમાં અધિકારક્ષેત્રની અંદરની ભૂલ અને અધિકારક્ષેત્રના અતિક્રમરૂપ ભૂલ વચ્ચેનો ભેદ નિર્ધારિત કરવો પડે છે. એનિસ્મિનિક લિમિટેડ વિ. ફોરેન કમ્પેન્સેશન કમિશન (૧૯૬૯) ૨ એસી ૧૪૭ અને રેજિના વિ. નોસેડા, ફિલ્ડ, નાઈટ એન્ડ ફિટ્ઝપેટ્રિક (૧૯૫૮) ૧ ડબલ્યુએલઆર ૭૯૩ માં કરાયેલ અવલોકનો જુઓ. પરંતુ, વર્તમાન કેસમાં અદાલતે વિવિધ દાવાઓની તપાસ એ જાણવા માટે કરી નહોતી કે આ દાવાઓ લવાદ અધિકારીને સંદર્ભિત કરી શકાય એવા વિવાદોની અંદર આવતા હતા કે નહીં, પરંતુ એ જાણવા માટે કરી હતી કે નિર્ણયે પહોંચતી વખતે લવાદ અધિકારીએ યોગ્ય રીતે કે અયોગ્ય રીતે કાર્ય કર્યું હતું કે નહીં. અમારાં મત મુજબ, અદાલતને આપું કરવાની અધિકારક્ષેત્ર નહોતી, અર્થાત્ કાયદા કે હકીકત અંગેના નિષ્કર્ષની પોતાની મૂલવણી સ્થાપિત કરીને એ નિષ્કર્ષે પહોંચવાની કે લવાદ અધિકારીએ પક્ષકારો વચ્ચેના કરારવિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું હતું. કોઈ નિશ્ચિત રકમ ચૂકવવાની બાકીદાર હતી કે નુકસાન ભરપાઈરૂપે સહન કરવાનું હતું કે નહીં, તે આ કેસમાં લવાદ અધિકારીની સક્ષમતાની અંદરનો નિર્ણય હતો. કરારનું અર્થઘટન કરવાનો દાવો કરીને અદાલત પોતાના ઉપર આ ભાર લઈ શકતી નહોતી કે આ કરારના વિરોધમાં હતું અને તેથી અધિકારક્ષેત્રની બહાર હતું. આ નિર્ધારિત કરવું જરૂરી છે કે લવાદ અધિકારીની અધિકારક્ષેત્ર સંબંધિત

વિવાદો અને કોઈ વિશિષ્ટ ઉપચાર આપવાની લવાદ અધિકારીની સત્તાનો ઉપયોગ કઈ રીતે કરવો તે સંબંધિત વિવાદો વચ્ચે ભેદ છે.

હાજર કેસમાં, વડી અદાલતે કરારના અર્થઘટનના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવામાં ભૂલ કરી હોય તેમ જણાય છે. ઉપરોક્ત દૃષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો મત છે કે વડી અદાલત ભૂલમાં હતી. એ જણાવવું યોગ્ય છે કે જો કરાર અંગે અપનાવવામાં આવેલ કોઈ દૃષ્ટિકોણના આધારે અમુક મંજૂર કરાયેલ રકમો બાબતે લવાદ અધિકારીનો નિર્ણય સંભવિત દૃષ્ટિકોણ હોય, ભલે તે કદાચ એકમાત્ર યોગ્ય દૃષ્ટિકોણ ન હોય, તો હાજર કેસમાં વડી અદાલતે જે રીતે કર્યું છે તે રીતે અદાલત દ્વારા તે ચુકાદા-રકમની તપાસ કરી શકાતી નથી.

ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, અમારી દૃષ્ટિએ, વડી અદાલતને લવાદ અધિકારી દ્વારા કલમવાર મંજૂર કરાયેલ વિવિધ મદોની તપાસ કરવાની અને લવાદ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના આધારે કરાર હેઠળ તે ટકી શકે તેમ નથી એવું ઠરાવવાની કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નહોતી.

સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિ. વિ./એસ. જે. સી. બુધરાજા, ગવર્નમેન્ટ એન્ડ માઈનિંગ કોન્ટ્રાક્ટર (૧૯૯૯) ૮ એસ.સી.સી. ૧૨૨ ના કેસમાં, આ અદાલતે લવાદ અધિકારીની અધિકારક્ષેત્રના અભાવ સંબંધિત મુદ્દાનો વિચાર કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે જ્યારે કરારમાં રહેલી શરતો તેમાં ઉદ્દેખિત ભંગો માટે દાવો અથવા હાનિપૂર્તિ મંજૂર કરવાનું સ્પષ્ટ રીતે પ્રતિબંધિત કરતી હોય, ત્યારે કરારકર્તા પક્ષો પર બાધ્યકારક એવી ઉક્ત શરતોની અવગણના

કરવી લવાદ અધિકારી માટે ખુદી નહોતી; કે તે જની અવગણના કરીને તેણે તેને સોંપાયેલ અધિકારક્ષેત્રની બહાર કાર્ય કર્યું છે; કે સ્થિર કાનૂન એવો છે કે લવાદ અધિકારીને સત્તા કરારમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે અને જો તે કરારની સ્પષ્ટ અવગણના કરીને કાર્ય કરે, તો તેના દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્ણય મનસ્વી ગણાશે; કે કરારમાંથી આ જાણતીપૂર્વકનું વિચલન માત્ર તેના તરફથી સત્તાની સ્પષ્ટ અવગણના અથવા ગેરવર્તન જ ગણાતું નથી, પરંતુ તે દુર્ભાવનાપૂર્ણ કાર્યવાહી સમક્ષ પાછા બની શકે છે. આ અદાલતે વધુમાં નોંધ્યું હતું કે લવાદ અધિનિયમ લવાદ અધિકારીને મનસ્વી અથવા કપરીસિયસ રીતે કાર્ય કરવાની કોઈ સત્તા આપતું નથી; કે તેનું અસ્તિત્વ કરાર પર આધારિત છે અને તેનું કાર્ય ઉક્ત કરારની મર્યાદાઓની અંદર રહીને કાર્ય કરવાનો છે. ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૭ માં આ અદાલતે નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા

આ બાબતનું પુનરોચ્ચાર કરવું જરૂરી છે કે લવાદ અધિકારી પોતાની અધિકારક્ષેત્રની સીમા બહાર ગયો છે કે નહીં અને પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની શરતોથી પરે જઈને કાર્ય કર્યું છે કે નહીં, તે નિર્ધારિત કરવા માટે કરારનું અવલોકન કરવું આવશ્યક છે. એ સાચું છે કે કરારની કોઈ નિશ્ચિત શરતનું અર્થઘટન કરવું લવાદ અધિકારીના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે. જોકે, જ્યાં કરારની કોઈ શરતના અર્થઘટનનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી, પરંતુ તેને જે રીતે છે તે રીતે માત્ર વાંચવાનો જ પ્રશ્ન હોય અને તેમ છતાં લવાદ અધિકારી તેને અવગણે છે અને કરારમાં રહેલ પ્રતિબંધ હોવા છતાં રકમ ફાળવે છે, ત્યાં એવો

ચુકાદો મનસ્વી, ચંચળ સ્વભાવનો અને અધિકારક્ષેત્ર વિહોણો ગણાશે. લવાદ અધિકારીએ કરારની શરતોથી પરે જઈને કાર્ય કર્યું છે કે પોતાનાં અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા બહાર ગયો છે, તે પ્રશ્ન તથ્યો પર આધારિત રહેશે; જોકે તે અધિકારક્ષેત્રીય તથ્યો હશે અને તેમની તપાસ અદાલત દ્વારા કરવી આવશ્યક છે. લવાદ અધિકારીને દાવો સ્વીકારવાનો અધિકારક્ષેત્ર હોઈ શકે, છતાં કરારમાં સમાવાયેલ પ્રતિબંધને ધ્યાનમાં લેતાં નિશ્ચિત મુદ્દાઓ બાબતે ચુકાદો આપવાનો અધિકારક્ષેત્ર તેને ન પાછા હોય; અને આવા કિસ્સાઓમાં તે અધિકારક્ષેત્રીય ભૂલ ગણાશે. આ મર્યાદિત હેતુ માટે કરારની શરતોનો ઉલ્લેખ કરવો અનિવાર્ય છે. સમાન પ્રશ્નનો વિચાર કરતાં આ અદાલતે ન્યુ ઇન્ડિયા સિવિલ ઈરેક્ટર્સ (પી) લિમિટેડ વિ. ઓઈલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કોર્પન. (૧૯૯૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૭૫ માં આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું

આ સ્વયંસિદ્ધ છે કે લવાદ અધિકારી, કરારની ઉપજ હોવાથી, કરારની ચાર દિવાલોની અંદર જ કાર્ય કરવો જોઈએ અને તેનાથી પર જઈ શકતો નથી. વિશેષરૂપે, તે કરારની શરતો દ્વારા નિષિદ્ધ અથવા બાકાત રાખવામાં આવેલ કોઈ પણ રકમ ફાળવી શકતો નથી. આ કેસમાં, પક્ષકારો વચ્ચેનો કરાર સ્પષ્ટપણે કહે છે કે બાંધકામિત વિસ્તારના માપમાં બાલ્કનીના વિસ્તારોને બહાર રાખવા જોઈએ. મધ્યસ્થો ઉપરોક્ત શરતના વિરુદ્ધ કાર્ય કરી શક્યા હોત નહીં અને તે આધારે અપીલકર્તાને કોઈ પણ રકમ ફાળવી શક્યા હોત નહીં.

ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઓરિસા લિ. અને અન્ય વિ. બાલાસોર ટેકનિકલ સ્કૂલ, (૨૦૦૦) ૯ એસ.સી.સી. ૫૫૨ ના કેસમાં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે કારણરહિત નિર્ણયના કેસમાં અદાલતોના હસ્તક્ષેપનો પ્રશ્ન વિચાર્યો હતો. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે ન્યૂ ઈન્ડિયા સિવિલ એરેક્ટર્સ (પી) લિ., (પૂર્વોક્ત) ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે લવાદ અધિકારી કરારનું સર્જન હોવાથી તેને કરારની શરતોની મર્યાદામાં રહીને જ કાર્ય કરવું પડે અને તે તેની બહાર જઈ શકતો નથી તથા કરારની શરતો દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવેલ અથવા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવેલ કોઈ પણ રકમ તે ફાળવી શકતો નથી; અને એસોસિયેટેડ એન્જિ. કો. વિ. ગવટ. ઓફ એ.પી. (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૯૩ ના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે જો લવાદ અધિકારી કરારના અર્થઘટનમાં ભૂલ કરે, તો તે તેની અધિકારક્ષેત્રની અંદરની ભૂલ ગણાય; પરંતુ જો તે કરારની બહાર ભટકી જાય અને તેને સોંપવામાં ન આવેલ વિષય સાથે વ્યવહાર કરે, તો તે અધિકારક્ષેત્રીય ભૂલ કરે છે અને અમ્પાયર અથવા લવાદ અધિકારી, પક્ષકારોએ તેને સંદર્ભિત ન કરેલા પ્રશ્નનો નિર્ણય કરીને અથવા કરાર અનુસાર સિવાય અન્ય રીતે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરીને પોતાનું અધિકારક્ષેત્ર વિસ્તારી શકતો નથી. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે એન. ચેલ્મ્પન વિ. સેકી., કેરળ એસ.ઈ.બી., (૧૯૭૫) ૧ એસ.સી.સી. ૨૮૯ નો ઉલ્લેખ કરતાં ઠરાવ કર્યો

હતો કે આ સિદ્ધાંત નિર્વિવાદ છે. પોતાના નિર્ણયનો સારાંશ આપતાં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું

.તેમ છતાં, અગાઉ ઉલ્લેખિત આ અદાલતના નિર્ણયોનું વાચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે કોઈ નિણાયપત્ર કરારની શરતોના માત્ર ખોટા અર્થઘટનથી નહીં પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે કરારની શરતોના વિરુદ્ધ આપવામાં આવે, ત્યારે તે નિશ્ચિતપણે એવો નિષ્કર્ષ ઉપજાવે છે કે ચુકાદાના પ્રથમ દર્શને પર જ સ્પષ્ટ એવી ભૂલ અસ્તિત્વમાં છે, જેના પરિણામે નિણાયપત્રમાં અધિકારક્ષેત્રસંબંધી ભૂલ સર્જાય છે. આવા પ્રસંગે અદાલતો નિશ્ચિતપણે લવાદકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ નિણાયપત્રમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

અધિનિયમની કલમ ૩૦ના વ્યાપને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અદાલતે ઇન્દુ એન્જિનિયરિંગ એન્ડ ટેક્સટાઇલ્સ લિ. વિ. દિલ્લી ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૬૯૧ ના કેસમાં, તેવા કેટલાંક સુપ્રસિદ્ધ આધારોનું ઉલ્લેખ કર્યું હતું, જેના આધાર પર ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની મંજૂરી છે, અને આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"કાનૂની જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતાં, અદાલતો દ્વારા અનેક કેસોમાં એવોર્ડને રદ કરવા અથવા તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અદાલત દ્વારા અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ પર રહેલી મર્યાદાઓ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. હસ્તક્ષેપ કરવાની મંજૂરી જે કેટલાક સુપ્રતિષ્ઠિત આધારોથી મળે છે, તે આ મુજબ છે :

(૧) ચુકાદો આપતાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન;

(૨) ચુકાદાના મુખપૃષ્ઠ પરથી જ પ્રગટ થતી સ્પષ્ટ ભૂલ;

(૩) લવાદ અધિકારીએ વિચારાધીન સ્વરૂપના વિવાદને પ્રતિબંધિત કરતી કરારની જોગવાઈને અવગણેલી છે અથવા જાણપૂર્વક તેનો ભંગ કર્યો છે;

(૪) પ્રાથમિક દષ્ટિએ એવોર્ડ કાનૂની એવા સિદ્ધાંત પર આધારિત છે, જે ભૂલભર્યો છે વગેરે."

૧૫. અદાલતો દ્વારા પ્રતિપાદિત સુસ્થિર સિદ્ધાંતોની કસોટી પર હાલના પ્રકરણની તપાસ કરતાં, અમે એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકતા નથી કે વડી અદાલતે પંચનિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરીને પોતાની અધિકારક્ષેત્રનો અતિરેક કર્યો હતો અથવા પંચનિર્ણયને રદ કરવા માટે તેને સોંપવામાં આવેલી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી. જૂના અધિનિયમ હેઠળ લવાદ અધિકારીના પંચનિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપની વ્યાપ્તિ સંબંધિત સુસ્થિર સિદ્ધાંતોના વિરુદ્ધ વડી અદાલતનો અભિગમ હતો એવું કહી શકાય નહીં. પ્રથમ મુદ્દા અંગે, પ્રશ્ન એ હતો કે કરારમાં પથ્થરના એગ્રીગેટ અને સ્ટોન મેટલનો ઉપયોગ માત્ર સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી જ કરવાનો અભિપ્રાય છે કે કેમ, જ્યારે સંબંધિત કલમમાં પુરવઠાના સ્ત્રોત અંગે મૌન હતું. લવાદ અધિકારીનો મત એવો હતો કે કોન્ટ્રાક્ટરને દૂરના સ્થળોમાંથી પથ્થરની સામગ્રી મેળવવાની જરૂરિયાત ઊભી થાય તેવી અભૂતપૂર્વ પરિસ્થિતિની કલ્પના કરવામાં આવી ન હતી અને પક્ષકારો એ ધારે આગળ વધ્યા હતા કે આવી સામગ્રી સ્થાનિક સ્તરે ઉપલબ્ધ

હતી. તેણે વધુમાં નોંધ્યું હતું કે સંબંધિત ઈજનેરની કચેરીમાં રાખવામાં આવેલું નમૂનું, સ્વીકાર્ય રીતે, સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી મેળવેલી સામગ્રીને લગતું હતું. કોન્ટ્રાક્ટરના દાવાના સમર્થનમાં મુખ્ય ઈજનેરે લખેલો પત્ર પણ આ સંદર્ભમાં આધારરૂપ માનવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આ પરિસ્થિતિઓમાં, મધ્યસ્થે વાજબી રીતે સંભવિત એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો હતો એવું કહી શકાય અને તેથી ૨૪-૧-૧૯૯૪ સુધી સ્થળ પર લાવવામાં આવેલા પથ્થરના એગ્રીગેટ / સ્ટોન મેટલના જથ્થા સંબંધે વડી અદાલતે પંચનિર્ણયને રદ કરવાનો ઈનકાર કરવો યોગ્ય હતો. દાવાના આ ભાગ અંગે પંચનિર્ણય આપતા મધ્યસ્થે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓની અંદર રહીને કાર્ય કર્યું હતું.

૧૬. અગાઉ જ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, ભવિષ્યકાળ સંબંધિત હદ સુધી, અર્થાત્ ૨૪-૧-૧૯૯૪ પછીની અવધિ માટે, જે દાવા-નિવેદન દાખલ કરવાની તારીખ છે, વડી અદાલતે બે આધારો પર નિર્ણય રદ કર્યો હતો : (૧) એવો દાવો સંદર્ભની શરતોનો ભાગ બનતો નહોતો, યદ્યપિ કોન્ટ્રાક્ટરે ભવિષ્યમાં લાવવામાં આવનાર સ્ટોન એગ્રીગેટ બાબતે દાવો દાખલ કર્યો હતો; અને (૨) સ્ટોન એગ્રીગેટ સંબંધિત ભવિષ્યનો દાવો બજારની પરિસ્થિતિઓ તથા અછત ચાલુ રહી કે નહીં તે સહિતના વિવિધ પરિબલોને આધીન રહેવાનો હતો.

૧૭. અમારી દ્રષ્ટિએ વડી અદાલતે સ્વીકારેલો અભિપ્રાય ટકી શકતો નથી. લવાદની કલમ, અર્થાત્ કલમ ૭૦, પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કરારના

પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદો (અપવાદરૂપ બાબતો સિવાય) લવાદને સોંપી શકાય છે. હેકેદારે ભાવિ અવધિ સંબંધિત દાવો પણ કર્યો હતો. લવાદની નિમણૂક કરનાર દસ્તાવેજ પરથી જણાય છે કે લવાદ અધિકારીને પક્ષકારો વચ્ચે ઉદ્ભવેલા વિવાદોનો નિર્ણય કરવો આવશ્યક હતો. એવો નિષ્કર્ષ કાઢવો શક્ય નથી કે દાવો ક્રમાંક ૧, જેટલા હદે તે ભાવિ અવધિ સાથે સંબંધિત છે, જે દરમિયાન કરારનું કામ ચાલુ રહ્યું, તે સંદર્ભના ક્ષેત્રથી બહાર છે અથવા લવાદની કલમની વ્યાપ્તિની બહાર છે. લવાદનો હેતુ પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદોનું નિરાકરણ લાવવાનો અને વધુ વિવાદવાદ ટાળવાનો છે. વડી અદાલતે જે રીતે લવાદની વ્યાપ્તિ મર્યાદિત કરી, તે માટે કોઈ કાનૂની ચુકિત નથી. લવાદ અધિકારીની નિમણૂકના પત્ર સાથે જોડાયેલ વિવાદોની યાદીમાં, કોઈપણ લાયકાત અથવા મર્યાદા વિના, નીચે મુજબ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે :

ગોવાના સ્થાનિક સ્ત્રોતોના બદલે બેલગામ, હુબલી વગેરેના કુશરમાંથી પથ્થરના એગ્રીગેટની ખરીદીમાં થયેલા વધારાના ખર્ચની ભરપાઈ.

૧૮. દાવાની રકમ ૩૬ લાખ અને ૮ લાખ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. આ આંકડો ૨૪-૧-૧૯૯૪ સુધી દાવો કરવામાં આવેલી રકમથી વધારાનો છે અને અંદાજના આધારે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. આનો પણ ઉલ્લેખ કરવો સંબંધિત છે કે ભારત સંઘે લવાદ સમક્ષ એવો અભિપ્રાય લીધો નહોતો કે ભવિષ્યકાળ સંબંધિત દાવો સંદર્ભની વ્યાપ્તિથી બહાર હતો. તેમ છતાં,

કોઈપણ વિવાદ ટાળવા હેતુથી, આ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે એવોર્ડમાં નિર્દિષ્ટ દરે ચુકવણી માત્ર બેલગામ, હુબળી અને અન્ય દૂરના સ્થળોથી વાસ્તવમાં સાઈટ પર લાવવામાં આવેલ પથ્થરના ખડકચૂરા સંબંધે જ કરવામાં આવવી જોઈએ. સંબંધિત ઈજનેર માટે એવોર્ડનું પાલન કરતાં પહેલાં આ બાબતે સંતોષ પામવું ખુણું છે. સ્પષ્ટ છે કે જો પથ્થરના ખડકચૂરાનો કોઈ ભાગ ૨૪-૧-૧૯૯૪ પછી સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી લાવવામાં આવ્યો હોય તો એવોર્ડમાં આપવામાં આવેલા નિર્દેશો અમલકારક રહેશે નહીં. વડી અદાલતનું એ અવલોકન કે ભવિષ્ય માટે પરિસ્થિતિઓ સમાન ન પણ હોય અને તેથી લવાદ ભવિષ્યકાળ માટે એવોર્ડ આપવાનો સક્ષમ નહોતો, તે સરળ કારણસર સમર્થન પામી શકતું નથી કે વધારાનો દર માત્ર સ્થાનિક સિવાયના સ્ત્રોતોમાંથી લાવવામાં આવેલી માત્રાઓ અંગે જ લાગુ પડશે. ભારત સંઘનો એવો ક્યારેય કેસ રહ્યો નથી, ન તો લવાદ સમક્ષ, ન તો વડી અદાલત સમક્ષ અને ન જ આ અદાલત સમક્ષ, કે ૨૪-૧-૧૯૯૪ પછી પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ હતી અને પથ્થરનો ખડકચૂરો સ્થાનિક સ્ત્રોતોમાંથી અથવા અન્યથા ઓછી દરે મેળવી શકાય તેમ હતો. આ તમામ કારણોસર, અમારો એવો મત છે કે દાવો ક્રમાંક ૧ સંબંધે કોઈપણ રીતે વડી અદાલતે એવોર્ડમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ ન હતો. આ હદ સુધી, ઠેકેદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલો, એટલે કે એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૧૦૫૨૬-૧૦૫૨૭ / ૨૦૦૦ માંથી ઉદ્ભવેલ, આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૯. અન્ય બે મુદ્દાઓ, અર્થાત્ ૨ અને ૩, અંગે, વડી અદાલતના ચુકાદાનું અવલોકન કરતાં અને સંબંધિત કલમોના વિચારણા કરતાં, અમારો એવો મત છે કે આ બાબતમાં અપનાવવામાં આવેલ અભિગમ અંગે તે ચુકાદો કોઈ ગંભીર ભૂલથી પીડિત નથી. મુદ્દા ક્રમાંક ૨ અંગે, ભલે વડી અદાલતને એવું નોંધવામાં ન્યાયસંગતતા ન હોય કે મધ્યસ્થે સ્તરોના વર્ગીકરણનો નિર્ધાર કરવાનો પ્રયાસ કરતાં અતિશય રસ લીધો હતો, તેમ છતાં મધ્યસ્થે સ્વીકારેલો અભિપ્રાય કદી પણ ચુક્તિપૂર્ણ રીતે સંભવિત અભિપ્રાય નથી અને હકીકતમાં તેણે સંબંધિત કલમોમાંની એક, એટલે કે ૩.૩.૪, ને અવગણેલી છે, એવું ઠરાવવામાં વડી અદાલત સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત હતી. ખડકની કઠોરતાને કારણે છીછીકામ કરવું પડ્યું હતું, તે હકીકતથી લવાદ અધિકારી પ્રભાવિત થઈ ગયો હતો. તે જ સમયે મધ્યસ્થે એવો નિષ્કર્ષ આપવાનું પસંદ કર્યું નથી કે કોન્ટ્રાક્ટરને જે મળ્યું હતું તે કરારમાં ઉલ્લેખિત લેટરાઈટ ખડક સિવાયનું કંઈક હતું. ૩જા મુદ્દા અંગે પણ, મધ્યસ્થે ફરીથી કરારમાંની સંબંધિત કલમોને અવગણી અને વિસ્તારમાં અમલમાં મુકાયેલા કેટલાક સુરક્ષા ઉપાયોના કારણે સ્થળ પ્રતિબંધિત બની ગયું હતું એવો તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષ આપ્યો. આ મુદ્દા સંબંધિત રકમનું અનુદાન સ્પષ્ટપણે કરારની શરતોની બહાર છે. તેથી, આ પાસા અંગે વડી અદાલતે નિર્ણયને યોગ્ય રીતે રદ કર્યો.

૨૦. ઉપરોક્ત અનુચ્છેદોમાં થયેલી ચર્ચાના આધાર પર, કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૧૦૫૨૬-૨૭ ઓફ

૨૦૦૦માંથી ઉદ્ભવેલી અપીલો અગાઉ નોંધવામાં આવેલી હદ સુધી આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે અને યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા તથા અન્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૮૮૦-૮૮૧ ઓફ ૨૦૦૧માંથી ઉદ્ભવેલી અપીલો નામંજૂર કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ કરવામાં આવતો નથી.

*Translation of this Judgement has been provided by M/S
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.